

Název předmětu: Ekonomická bezpečnost

Téma: Ekonomická bezpečnost jako předpoklad udržitelného a stabilního vývoje

Zpracovatel: Ing. Lenka Brizgalová, Ph.D.

Cíl:

Cílem daného tématu je analýza vývoje vybraných ukazatelů ekonomické bezpečnosti ve spojení s makroekonomickými ukazateli. Dílčím cílem je podat charakteristiku ekonomické bezpečnosti a charakterizovat jednotlivé makroekonomické ukazatele, jejich způsob zjišťování či výpočtu a také jejich vývoj v čase pro ČR. Zkoumanými makroekonomickými ukazateli jsou hospodářský růst, měnová stabilita, zaměstnanost, konkurenceschopnost a schopnost zajistit obrannou sílu.

Úkoly pro samostatnou práci:

1. Definujte pojem ekonomická bezpečnost.
2. V čem se liší definice ekonomické bezpečnosti jednotlivých autorů?
3. Definujte základní makroekonomické veličiny, které charakterizují ekonomickou bezpečnost.
4. Ve statistikách najděte vývoj jednotlivých makroekonomických veličin za posledních pět let a pokuste se analyzovat jejich vývoj.

Studijní literatura:

- ANTUŠÁK, Emil. *Strategie a ekonomika v bezpečnostním systému České republiky*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2002. ISBN 80-7278-143-x.
- DANICS, Štefan. *Bezpečnostní politika*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2007. ISBN 978-80-7251-263-8.
- EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - AVIS, 2006. ISBN 80-7278-326-2.
- JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4386-8.
- KADEŘÁBKOVÁ, Anna. *Základy makroekonomické analýzy: růst, konkurenceschopnost, rovnováha*. 1. vyd. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-86131-36-x.
- KRČ, Miroslav a Štefan KURINIA. *Ekonomická bezpečnost země střední velikosti*. 1. vyd. Brno: Vojenská akademie, 2000. ISBN 80-85960-17-6.
- KŘÍŽ, Zdeněk. *Česká republika v bezpečnostní architektuře Evropy*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 1998. ISBN 80-860-4972-8.
- OBSE. TUČEK, Filip. *Euroskop.cz* [online]. [2013] [cit. 2015-01-28]. Dostupné z: <<https://www.euroskop.cz/9142/sekce/obse/>>.
- OBSE. *Ministerstvo zahraničních věcí* [online]. [2014] [cit. 2015-01-28]. Dostupné z: <http://www.mzv.cz/mission.vienna/cz/organizace_v_pusobnosti_mise/obse/index.html>.
- ORT, Alexandr. *Česká republika a evropské bezpečnostní struktury*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1996, s. 65. ISBN 80-7079-643-x.
- PRACHAŘOVÁ, Hana. *Analýza míry zajištění potravinové bezpečnosti v ČR* [online]. Zlín, 2011 [cit. 2014-08-30]. Dostupné z:

<http://dspace.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/16591/pracha%C5%99ov%C3%A1_2011_bp.pdf?sequence=1>. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.

- ŠEFČÍK, Vladimír. *Bezpečnostní politika v hospodářské oblasti*. 1. vyd. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2010. ISBN 978-80-7318-919-8.
- VRÁNOVÁ, Zdeňka. *Ekonomická bezpečnost z pohledu vývoje makroekonomických ukazatelů ČR od roku 2000 do současnosti*. Diplomová práce. Brno: Univerzita obrany v Brně, 2015.
- WAISOVÁ, Šárka. *Bezpečnost: vývoj a proměny konceptu*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-21-0.
- ZEMAN, Petr. *Česká bezpečnostní terminologie: výklad základních pojmů*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2002. ISBN 80-210-3037-2.

Obsah:

Úvod

1 Teorie ekonomické bezpečnosti

2 Makroekonomické ukazatele

2.1 Hospodářský růst

2.2 Měnová stabilita

2.3 Nízká nezaměstnanost

2.4 Konkurenceschopnost

2.5 Surovinová bezpečnost

2.6 Obranná síla

3 Analýza vybraných oblastí ekonomické bezpečnosti

Závěr

1 Teorie ekonomické bezpečnosti¹

Pojem bezpečnost patří k nejčastěji skloňovaným termínům v diskusi o mezinárodních vztazích. Autoři zabývající se specifikací pojmu bezpečnost mají odlišné pohledy na danou problematiku, ale obvykle se v základních charakteristikách shodují.²

Bezpečnost můžeme rozdělit na vnější a vnitřní bezpečnost státu. U vnitřní bezpečnosti se jedná o pořádek, jistotu a orientaci. Jednoduše řečeno bezpečně se cítí ten, kdo je přesvědčen, že mu nehrozí žádné nebezpečí nebo že ho netrápí nejistoty a pochybnosti. Naproti tomu vnější bezpečnost se týká bezpečných prvků technického a finančního druhu. Příkladem může být bezpečnost na silnicích, mezi státy nebo mezistátní smlouvy.³

V podstatě ve všech definicích o bezpečnosti se vyzdvihují dva významné aspekty, a to absence ohrožení a pocit jistoty. V latinském jazyce se slovo bezpečnost řekne jako „sine cura – securitas“ a v překladu to znamená jako stav „bez péče“.⁴

Podobně jako všeobecný pojem bezpečnost, má i národní bezpečnost řadu rozličných definic. Například Sidney W. Souers chápe národní bezpečnost jako určitý segment národní politiky jako celku. Dále uvádí, že národní bezpečnost má tři dimenze – vnitrostátní, zahraniční a vojenskou politiku.⁵

Jiný pohled na národní bezpečnost má Penelope Hartland-Thunberg, která ji vnímá jako schopnost státu úspěšně naplňovat své národní zájmy v nejrůznějších částech světa. Podle Michaela H. H. Louwe zahrnuje národní bezpečnost tradiční obrannou politiku a rovněž nevojenské akce státu, které jsou nezbytné k zajištění vlastních kapacit.⁶

Jedním z prvků národní bezpečnosti státu je právě ekonomická bezpečnost, která vytváří předpoklady k materiálnímu zajištění ostatních sfér života společnosti daného státu. Faktory ekonomické bezpečnosti lze opět rozdělit na vnější a vnitřní.

Vnitřní faktory ekonomické bezpečnosti zahrnují:

- vybavenost státu výrobními faktory a přírodně klimatické podmínky,
- rozvinutá průmyslová a ekonomická struktura a krizová infrastruktura státu,
- výkonné zemědělství,
- politická a sociální stabilita státu a další.

Do vnějších faktorů ekonomické bezpečnosti spadají:

- zahraniční politika okolních států a jejich hospodářský potenciál,
- vnější ekonomické vztahy daného státu,

¹ Vránová, Zdeňka. *Ekonomická bezpečnost z pohledu vývoje makroekonomických ukazatelů ČR od roku 2000 do současnosti*. Diplomová práce. Brno: Univerzita obrany v Brně, 2015. s. 10 – 14.

² KŘÍŽ, Zdeněk. *Česká republika v bezpečnostní architektuře Evropy*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 1998, s. 6. ISBN 80-860-4972-8.

³ KRČ, Miroslav a Stefan KURINIA. *Ekonomická bezpečnost země střední velikosti*. 1. vyd. Brno: Vojenská akademie, 2000, s. 272. ISBN 80-85960-17-6.

⁴ Tamtéž, s. 20.

⁵ WAISOVÁ, Šárka. *Bezpečnost: vývoj a proměny konceptu*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 6. ISBN 80-86898-21-0.

⁶ WAISOVÁ, Šárka. *Bezpečnost: vývoj a proměny konceptu*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 7. ISBN 80-86898-21-0.

- ekonomická zranitelnost,
- ropná bezpečnost ČR a další.⁷

Ekonomická bezpečnost často bývá vedena politickými cíli zaměřujícími se na udržení zaměstnanosti, regionální rozvoj nebo jiné soukromé zájmy.⁸

Do ekonomických bezpečnostních hrozeb lze řadit ekonomickou krizi, rozpad Evropské unie, důsledky hospodářských krizí a určitý podíl může mít také migrace obyvatelstva. Co se týče jádra ekonomické bezpečnosti, tak sem můžeme řadit nevyřešené a zpolitizované diskuze o mezinárodní politické ekonomii, které řeší vztahy mezi politickou strukturou mezinárodního systému a ekonomickou strukturou trhu. Kromě ekonomických bezpečnostních hrozeb mohou nastat i ekonomická rizika. Ty jsou spojena s určitými chybnými makroekonomickými rozhodnutími, které někdy mohou vyústit až v závažné neúspěchy ekonomických strategií. V nejhorším případě by pak mohlo dojít i k závažným politickým otřesům vedoucím k nestabilitě.⁹

Jiní autoři definují ekonomickou bezpečnost jako stav rozvoje domácího hospodářského systému zajišťující dostatečnou pohotovost jeho fungování, a to potřebným využitím vnitřních činitelů rozvoje a také schopnost efektivně čelit vnějším tlakům, které by mohly vyústit k vývojovým poruchám. Ekonomická bezpečnost státu by měla být hlavně utvářena růstem vlastní hospodářské síly v poměru k jiné zemi, nebo také poklesem vlastní závislosti či stabilizujícím působením hospodářské spolupráce.¹⁰

Například Waisová chápe ekonomickou bezpečnost ve dvou dimenzích. Zatímco první dimenze vystihuje ekonomiku jako pilíř vojenské moci, druhá dimenze považuje ekonomiku za bezpečnostní aspekt sám o sobě, kdy například samotným ohrožením existence státu je kolaps ekonomiky.¹¹

Dále také Zeman se zabýval charakteristikou ekonomické bezpečnosti, kterou vymezil takto: „*Ekonomickou bezpečnost lze definovat jako stav, ve kterém ekonomika objektu, jehož bezpečnost má být zajištěna (národního státu, seskupení států, supranacionální organizace apod.), není ohrožena hrozbami, které výrazně snižují nebo by mohly snížit její výkonnost potřebnou k zajištění obranných i dalších bezpečnostních kapacit, sociálního smíru a konkurenceschopnosti objektu i jeho jednotlivých složek (tj. především jednotlivých firem) na vnitřních i vnějších trzích.*“¹²

Zjednodušeně lze říct, že ekonomická bezpečnost znamená možnost kontroly nad vývojem ekonomiky daného státu v čase a jistotu, že ekonomika nebude jakkoliv

⁷ ANTUŠÁK, Emil. *Strategie a ekonomika v bezpečnostním systému České republiky*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2002, s. 51-53. ISBN 80-7278-143-x.

⁸ DANICS, Štefan. *Bezpečnostní politika*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2007, s. 39. ISBN 978-80-7251-263-8.

⁹ ŠEFCÍK, Vladimír. *Bezpečnostní politika v hospodářské oblasti*. 1. vyd. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2010, s. 44. ISBN 978-80-7318-919-8.

¹⁰ PRACHAŘOVÁ, Hana. *Analýza míry zajištění potravinové bezpečnosti v ČR* [online]. Zlín, 2011 [cit. 2014-08-30]. Dostupné z:

<http://dspace.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/16591/pracha%C5%99ov%C3%A1_2011_bp.pdf?sequence=1>. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.

¹¹ WAIŠOVÁ, Šárka. *Bezpečnost: vývoj a proměny konceptu*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 72. ISBN 80-86898-21-0.

¹² ZEMAN, Petr. *Česká bezpečnostní terminologie: výklad základních pojmů*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2002, s. 20. ISBN 80-210-3037-2.

destabilizována. Rovněž automatickým předpokladem ekonomické bezpečnosti je, že se bude ekonomika vyvíjet v rámci očekávaných scénářů stabilně a rovnovážně a zároveň si zachová schopnost plnit ve společnosti požadované funkce.¹³

Eichler uvádí, že referenčním objektem ekonomické bezpečnosti jsou ekonomické zájmy států a mezinárodních ekonomických a obchodních uskupení, jako je Evropská unie nebo Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. Zejména vlády jednotlivých států (resp. rozhodovací a výkonné orgány mezinárodních ekonomických organizací) hrají roli činitelů bezpečnostní politiky. Eichler dále uvádí, že ekonomická bezpečnost se zpravidla vymezuje vůči nezáměrným hrozbám, do kterých se řadí ekonomická či měnová krize a destabilizace trhů. Nicméně výjimku zde tvoří např. hospodářská embarga nebo sankce, o kterých rozhodují vlády a jejich základním problémem je, že jsou namířeny proti negativně hodnoceným činitelům bezpečnostní politiky, ovšem mnohem více postihují zejména nejchudší vrstvy obyvatelstva. Ekonomická bezpečnost se také vymezuje proti dvěma hlavním záměrným hrozbám, kterými jsou obchodní válka a ekonomická válka. Zatímco obchodní válka je spojena s přítomností na trzích, kde v pozitivním směru se zaměřuje na ovládnutí nových trhů či zvyšování podílu na stávajících trzích, tak ekonomická válka má dalekosáhlejší cíle a jejím posláním je zničit ekonomický potenciál protivníka za použití určitých ekonomických či politických prostředků boje. V historii se nejrozsáhlejší ekonomická válka odehrála v době studené války s takovým výsledkem, že zemím NATO se podařilo rozvrátit ekonomický potenciál tehdejšího Sovětského svazu.

Smyslem ekonomické bezpečnosti na mezinárodní úrovni je předcházet nestabilitě světových trhů a také zabránit propuknutí hospodářských krizí, narušení bezpečnosti dodávek surovin a nerovnoměrnosti mezinárodního ekonomického vývoje, která na mezinárodní úrovni generuje více poražených než vítězů.¹⁴

Tato přednáška vychází z definice Šefčíka, který ekonomickou bezpečnost vymezuje následovně:

„Ekonomická bezpečnost se z hlediska rostoucí provázanosti světové ekonomiky a globalizace vztahuje jak na vnitřní, tak i na vnější bezpečnost a je také úzce spjata se všemi dalšími oblastmi bezpečnosti. Nejdůležitějšími a vzájemně propojenými atributy ekonomické bezpečnosti státu jsou:

- *hospodářský růst,*
- *měnová stabilita,*
- *nízká nezaměstnanost,*
- *konkurenceschopnost,*
- *surovinová dostatečnost a*
- *schopnost zajistit obrannou sílu.*“¹⁵

¹³ KRČ, Miroslav a Stefan KURINIA. *Ekonomická bezpečnost země střední velikosti*. 1. vyd. Brno: Vojenská akademie, 2000, s. 274. ISBN 80-85960-17-6.

¹⁴ EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - AVIS, 2006, s. 18-19. ISBN 80-7278-326-2.

¹⁵ ZEMAN, Petr. *Česká bezpečnostní terminologie: výklad základních pojmů*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2002, s. 20. ISBN 80-210-3037-2.

V následující podkapitole jsou právě teoreticky popsány jednotlivé atributy ekonomické bezpečnosti vycházející z definice Šefčíka (kromě surovinové dostatečnosti, která je popsána v následujícím tématu) a v analytické části práce je rozebrán vývoj těchto atributů ve stanoveném období let 2000 až 2013.

Pro všechny nejen evropské státy je otázka bezpečnosti prvořadého charakteru a z toho důvodu jí musí věnovat mimořádnou pozornost. Jejich společným zájmem je tudíž bezpečnost v celé Evropě, a tím dosažení míru na tomto společném kontinentě.¹⁶

Pro tyto účely byla v roce 1975 zřízena Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (dále jen OBSE). Organizace vznikla přetvořením dříve fungující Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě. Od tohoto roku OBSE pomáhá svým členům se zaváděním bezpečnostních opatření, poskytuje fórum pro řešení sporů nebo také monitoruje bezpečnostní situace.¹⁷

Aktivita OBSE pokrývají tři dimenze bezpečnosti, a to od bezpečnostních otázek v oblasti vojenské, přes podporu ekonomického rozvoje a zajištění udržitelného využívání přírodních zdrojů, až po podporu plného respektování základních lidských práv a svobod. OBSE se v ekonomické dimenzi bezpečnosti zabývá mnoha aktivitami, například na podporu hospodářského růstu, bojem proti korupci, monitoringem hospodářských důsledků černého obchodu nebo posílení malého a středního podnikání.¹⁸

¹⁶ ORT, Alexandr. *Česká republika a evropské bezpečnostní struktury*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1996, s. 65. ISBN 80-7079-643-x.

¹⁷ OBSE. TUČEK, Filip. *Euroskop.cz* [online]. [2013] [cit. 2015-01-28]. Dostupné z: <<https://www.euroskop.cz/9142/sekce/obse/>>.

¹⁸ OBSE. *Ministerstvo zahraničních věcí* [online]. [2014] [cit. 2015-01-28]. Dostupné z: <http://www.mzv.cz/mission.vienna/cz/organizace_v_pusobnosti_mise/obse/index.html>.

2 Makroekonomické ukazatele

Makroekonomické agregáty slouží k zobrazení celkového ekonomického výkonu dané země, tedy slouží k měření rozsahu hospodářské činnosti jednotlivých zemí. Z důvodu, že se práce opírá o definici ekonomické bezpečnosti podle Šefčíka, tak následující podkapitoly jsou právě rozvrženy podle výše uvedených šesti atributů vyjadřujících míru ekonomického zabezpečení státu. Pod atributem hospodářský růst jsou zakomponovány tři makroekonomické ukazatele – hrubý domácí produkt, státní a vládní dluh a bilance zahraničního obchodu. Atribut měnová stabilita je spojen s makroekonomickým ukazatelem inflace, nízká nezaměstnanost je spojena s mírou nezaměstnanosti.

2.1 Hospodářský růst

Základním ukazatelem pro měření hospodářského růstu státu je hrubý domácí produkt (dále jen HDP), resp. tempo růstu reálného HDP, kterému je věnován následující text. Faktory, které se do určité míry podílí na vývoji hospodářského růstu státu, jsou státní dluh a dluh sektoru vládních institucí a bilance zahraničního obchodu, těmto makroekonomickým ukazatelům je rovněž v podkapitole věnována pozornost.

- **Hrubý domácí produkt**

HDP je základním ukazatelem ekonomické aktivity a patří k nejpoužívanějšímu makroekonomickému agregátu. Zobrazuje hodnotu finálních výrobků a služeb, které byly nově vyprodukovány v určité zemi v průběhu stanoveného časového období. Velikost HDP na obyvatele a jeho změna v čase (růst HDP) poskytují základní informace o ekonomické úrovni a výkonnosti země. Na růst HDP mají vliv reálné a cenové změny, přičemž všechny ekonomické proměnné, které představují hodnoty nebo ceny, lze vyjádřit nominálně (běžná hodnota) nebo reálně (s úpravou o změny cenové hladiny). Tím pádem nominální HDP měří hodnotu výstupu ekonomiky v cenách období, kdy byl tento výstup vytvořen. Uplatňuje se například při úvahách o množství peněz nutných pro plynulý koloběh národního hospodářství.¹⁹ Reálný HDP je naopak vypočítán ve stálých cenách, to znamená v cenách očištěných od změn (inflačních vlivů). Stálými cenami se rozumí ceny výchozího (základního) období, které může být stanoveno například jako rok 2005. Z velikosti hodnot reálných produktů měřených v jednotlivých letech lze usuzovat o skutečném ekonomickém růstu či poklesu.²⁰

Růst reálného HDP vyjadřuje hospodářský růst dané země. Jinými slovy jedná se o rychlost, s jakou je země schopna zvyšovat svou produkci. Hnacím motorem hospodářského růstu jsou investice do kapitálu, díky kterým dochází k nárůstu produktivity práce.²¹ Tempo reálného růstu produktu se vyjadřuje následujícím vzorcem:

$$g_t = \frac{Y_t - Y_{t-1}}{Y_{t-1}} = \frac{\Delta Y_t}{Y_{t-1}},$$

¹⁹ KADERÁBKOVÁ, Anna. *Základy makroekonomické analýzy: růst, konkurenceschopnost, rovnováha*. 1. vyd. Praha: Linde, 2003, s. 9. ISBN 80-86131-36-x.

²⁰ JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013, s. 29. ISBN 978-80-247-4386-8.

²¹ Hospodářský růst a hospodářský cyklus. *Euroekonom.cz* [online]. [2014] [cit. 2015-01-28]. Dostupné z: <http://www.euroekonom.cz/ekonomie-clanky.php?type=lekce15>.

kde Y_t je reálný HDP v daném čase t , resp. Y_{t-1} v čase $t-1$. Zatímco krátkodobý ekonomický růst představuje krátkodobé kolísání skutečného produktu okolo vývoje potenciálního produktu, tak dlouhodobý ekonomický růst znamená takový ekonomický vývoj, kdy dochází ke změně potenciálního produktu.²² Potenciálním produktem (obvykle značen jako Y^*) se myslí takový produkt, pokud se na něm podílí všechny výrobní faktory. K hlavním zdrojům ekonomického růstu se pak řadí nárůst využití výrobních faktorů (zejména práce a kapitálu), růst cenové produktivity výrobních faktorů prostřednictvím inovací ve výrobě, využití nových technologií apod.²³

Veličina HDP je zaměřena geograficky, protože zahrnuje veškeré výstupy produkované v rámci hranic dané země, bez ohledu na to, kdo vlastní výrobní faktory, které jsou používané k produkci výstupu. V rámci mezinárodního srovnání celkového výstupu země se rovněž používá HDP na hlavu, který vyjadřuje celkovou hodnotu ročního výstupu vzhledem k počtu osob, které tento výstup sdílejí. Jedná se pouze o statistický průměr, tzn. neříká nám, jak se HDP ve skutečnosti distribuuje nebo používá.²⁴

K měření HDP ekonomiky bývají používány tři metody – výrobní (odvětvová) metoda, výdajová metoda a důchodová (příjmová metoda). **Výrobní metodou** se získá velikost HDP jako suma přidaných hodnot v jednotlivých hospodářských odvětvích (primární sektor – prvovýroba, sekundární sektor – zpracovatelská odvětví a terciární sektor – služby).²⁵ V praxi lze tuto hodnotu zjistit tak, že se od příjmů z prodeje určitého produktu odečtou náklady na zakoupení vstupů (surovin, paliv, materiálů, ...) nezbytné k výrobě tohoto produktu. Platí, že HDP vypočítaný touto metodou se musí v zásadě rovnat HDP, který je vypočtený jako součet cen finálních produktů. **Výdajovou metodou** lze měřit národohospodářský produkt nepřímo a to tak, že se sečtou výdaje, které byly vynaloženy k jeho nakoupení. Konkrétně se jedná o výdaje domácností (C), hrubé investice (I), vládní výdaje (G) a výdaje zahraničních subjektů na nákup výrobků a služeb vyprodukovaných v určité zemi v daném roce, resp. čistý export (NX). Vzorec pro výdajovou metodu výpočtu HDP lze tedy zapsat jako:

$$HDP = C + I + G + NX.$$

Co se týče třetí metody, tedy **důchodové** resp. příjmové, tak při ní se vychází z důchodů (příjmů) ekonomických subjektů, které jim plynou za poskytnutí služeb výrobních faktorů vlastněných těmito subjekty. Tyto důchody (příjmy) mají podobu mezd (hrubé mzdy vč. dalších nákladů firem na práci a příspěvků na sociální a zdravotní pojištění), zisků (hrubé zisky firem členěné na dividendy akcionářů, nerozdělené zisk a daně ze zisku), úroků (čisté úroky, tzn. rozdíl mezi úroky získané domácnostmi a vládou a úroky, které domácnosti a vláda zaplatí jiným subjektům), renty (plnou domácnostem z vlastnictví půdy či nemovitostí) a příjmů ze samozaměstnání. Pokud všechny tyto důchody sečteme, získáme čistý domácí důchod.²⁶ Pokud

²² SPĚVÁČEK, Vojtěch. *Makroekonomická analýza*. 1. vyd. Praha: Linde Praha, 2012, s. 90, 100, 101. ISBN 978-80-86131-92-4.

²³ PERNICA, Martin a Vladimír ŠEFCÍK. *Makroekonomická gramotnost: jak pochopit hospodářskou politiku státu*. 1. vyd. Praha: Ekopress, 2012, s. 94. ISBN 978-80-86929-82-8.

²⁴ SCHILLER, Bradley R. *Makroekonomie dnes*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2004, s. 88-89. ISBN 80-251-0169-X.

²⁵ SOUKUP, Jindřich. *Makroekonomie: moderní přístup*. 1. vyd. Praha: Management Press, 2007, s. 27. ISBN 978-80-7261-174-4.

²⁶ JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013, s. 33-35. ISBN 978-80-247-4386-8.

k čistému domácímu důchodu připočteme znehodnocení kapitálu (odpisy), získáme hrubý domácí důchod.

V rámci výpočtu HDP a HDP na hlavu se objevují některé problémy měření. Jedním z problémů jsou netržní aktivity, resp. při měření se vylučuje většina zboží a služeb, které se vyrobí, ale nejsou na trhu prodány. Příkladem takovéto služby jsou práce ženy v domácnosti, která sice přispívá k výstupu zboží a služeb, ale jelikož za tyto služby nedostává tržní mzdu, její práce není v rámci výpočtu HDP zahrnuta. Nezapočítávání netržních aktivit může tedy způsobit problémy, zejména pokud chceme porovnávat životní úroveň mezi různými zeměmi. Dalším problémem při měření HDP jsou nevykázané důchody. Mnoho lidí pracuje takzvaně „na černo“ a je placeno v nevykázaných penězích, neboť jsou motivováni snahou vyhnout se placení daní nebo potřebou utajit nezákonné aktivity.²⁷

Jelikož HDP je zejména ekonomickým ukazatelem a neobsahuje v sobě nejrozličnější mimoekonomické aspekty podstatné pro život člověka a fungování celé společnosti, bylo vytvořeno i několik komplexnějších ukazatelů, jako je například ukazatel národního bohatství. Jedná se o stavovou veličinu, která zahrnuje i hodnotu lidského činitele a tzv. sociální kapitál v podobě kvality mezilidských vztahů, kterými daný stát disponuje k určitému datu.²⁸

- **Státní dluh a dluh sektoru vládních institucí**

V každém státě vznikají výdaje, které se musí v podmínkách tržní ekonomiky hradit penězi. Státní výdaje obsahují jednak výdaje spojené se státní správou, se sociálním zabezpečením, školstvím, zdravotnictvím, kulturou či obranou. Státu rovněž vznikají výdaje v oblasti ekonomiky, kdy musí například financovat některé klíčové investice. Pro zabezpečení všech těchto zmíněných výdajů potřebuje stát příjmy, které získává od domácností a firem, a to zejména formou daní. Státní rozpočet je tedy bilancí příjmů a výdajů státu během jednoho rozpočtového roku.

Státní rozpočet může být vyrovnaný nebo nevyrovnaný (přebytkový či deficitní). Nejčastějším případem jsou státní rozpočty deficitní, to znamená, že výdaje rozpočtu jsou vyšší než jeho příjmy. Opakované deficity státního rozpočtu, které nejsou vyrovnány přebytky rozpočtu v jiných letech, vedou ke vzniku státního dluhu. Státní dluh znamená sumu nesplacených půjček, které si musel stát (vláda) vypůjčit na krytí deficitů svých rozpočtů. Státní dluh je stavovou veličinu, vzniká kumulací deficitů a úroků a zjišťuje se k určitému okamžiku.²⁹ Je tedy tvořen souhrnem státních finančních pasiv, do kterých zahrnujeme závazky státu vzniklé ze státem přijatých zahraničních půjček, dále úvěry od bank a z vydaných státních dluhopisů a další jiné závazky státu.³⁰ Státní dluh společně s dluhem mimorozpočtových fondů, místních rozpočtů a dluhem zdravotních pojišťoven tvoří veřejný dluh. Do zdrojů financování státního

²⁷ SCHILLER, Bradley R. *Makroekonomie dnes*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2004, s. 89. ISBN 80-251-0169-X.

²⁸ SOUKUP, Jindřich. *Makroekonomie: moderní přístup*. 1. vyd. Praha: Management Press, 2007, s. 30. ISBN 978-80-7261-174-4.

²⁹ JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013, s. 191, 192, 207, 213. ISBN 978-80-247-4386-8.

³⁰ Česká republika: hlavní makroekonomické ukazatele. *Český statistický úřad* [online]. 2014 [cit. 2015-01-28]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/documents/10180/20555311/HLMAKRO.xls>>.

rozpočtu patří státní pokladniční poukázky, státní dluhopisy (obligace), přímé půjčky nebo i půjčky od Evropské investiční banky.³¹

Hrubý státní dluh je hlavní položkou dluhu centrální vlády a z hlediska celkové hrubé zadluženosti sektoru vládních institucí národního hospodářství tvoří zhruba 95 %.³²

Vládní dluh neboli dluh sektoru vládních institucí, může podle maastrichtských kritérií dosahovat pouze 60 % hrubého domácího produktu. Vládní dluh se skládá z oběživ a vkladů, cenných papírů jiných než akcie a půjček krátkodobých i dlouhodobých. Do sektoru vládních institucí spadají úřední vládní instituce (organizační složky státu, státní fondy a jiné mimorozpočtové fondy, transformační instituce, Správa železniční dopravní cesty, veřejné vysoké školy a některé příspěvkové organizace), místní vládní instituce (územní samosprávné celky jako jsou krajské úřady, magistráty, městské úřady aj.) a fondy sociálního zabezpečení (zdravotní pojišťovny, které spravují povinné zdravotní pojištění).³³

Pokud je někde uveden veřejný dluh, jedná se pak o širší pojem, který v sobě zahrnuje kromě státního dluhu i dluh plynoucí z deficitů jiných veřejných rozpočtů, například z municipálních rozpočtů.

Zadluženost daného státu lze měřit pomocí takzvaných fiskálních Maastrichtských kritérií – kritérium schodku vládního sektoru k HDP, který by neměl překročit 3 % a kritérium hrubému veřejnému dluhu k HDP, což je poměr hrubého dluhu vládního sektoru v nominální hodnotě vyjádřený k HDP v tržních cenách, přičemž tento poměr by neměl překročit 60 %. Tyto dvě kritéria jsou jedny z podmínek, kterou musí stát splňovat, aby mohl přijmout euro jako svoji měnu. Účelem fiskálních kritérií je přimět státy Evropské unie k dodržování fiskální disciplinovanosti, tedy aby nedocházelo k nadměrnému růstu deficitu a dluhu. Ministerstvo financí ČR používá pro řízení státního dluhu například státní dluhopisy, státní pokladniční poukázky, střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy nebo přímé úvěry státu. Klasický způsob financování státního dluhu v České republice i v zahraničí, je vydávání státních dluhopisů (cenných papírů).³⁴

- **Bilance zahraničního obchodu**

Česká republika je poměrně vyspělým průmyslovým státem, nicméně s nedostatečnou energetickou i surovinovou základnou je zainteresována do mezinárodní dělby práce a zahraničního obchodu. Významným činitelem ekonomické bezpečnosti ČR je právě efektivní fungování vnějších ekonomických vztahů, které v době ekonomické globalizace nabývají stále více na významu.³⁵

Platební bilancí chápeme souhrn ekonomických transakcí (toků) se zahraničím za určité časové období. Je klíčovým ukazatelem vnější rovnováhy dané země. Do struktury platební

³¹ Státní dluh. *Peníze.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-10-04]. Dostupné z: <<http://www.penize.cz/statni-dluh>>.

³² Definice a měření státního dluhu. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2014 [cit. 2014-10-04]. Dostupné z: <<http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/hospodareni/rizeni-statniho-dluhu/zakladni-informace/definice-a-mereni>>.

³³ Dluh sektoru vládních institucí. *Český statistický úřad* [online]. 2014 [cit. 2014-10-04]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/nufiler/gov_dbt_cz.pdf>.

³⁴ BRČÁK, Josef. *Česká republika ve světle ekonomických teorií*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, s. 177-178. ISBN 978-80-7380-369-8.

³⁵ KRČ, Miroslav a Stefan KURINIA. *Ekonomická bezpečnost země střední velikosti*. 1. vyd. Brno: Vojenská akademie, 2000, s. 302. ISBN 80-85960-17-6.

balance spadá běžný účet, kapitálový účet, finanční účet, saldo chyb a opomenutí a změna devizových rezerv. Pojem balance znamená, že rozdíl mezi příjmy a platbami je vždy roven nule. Nejpoužívanější dílčí bilancí platební balance je právě balance běžného účtu. Tato platební balance zachycuje rozdíl mezi vývozy a dovozy zboží (obchodní balance) a služeb (balance služeb), saldo výnosů z kapitálu, investic a práce (balance výnosů) a jednostranné převody, tj. například dary, zahraniční pomoc apod.³⁶ Makroekonomický zápis balance běžného účtu má standardně rovnici:

$$CAB = (X - M) + NY + NCT,$$

kde X je vývoz zboží a služeb, M je dovoz zboží a služeb, NY (net income from abroad) je saldo prvotních důchodů rezidentů s nerezidenty a NCT (net current transfers) je saldo běžných transferů ve vztahu k zahraničí.³⁷

Kapitálový účet pak zachycuje převody kapitálového charakteru, které souvisí s migrací obyvatelstva. Finanční účet slouží k zachycení transakcí, které jsou spojeny se vznikem, zánikem či změnou vlastnictví finančních aktiv a pasiv vlády, bankovní a podnikové sféry nebo ostatních subjektů ve vztahu k zahraničí.³⁸ Saldo chyb a opomenutí pak obsahuje veškeré nepřesnosti v evidenci, metodické problémy nebo kurzové rozdíly. Poslední položka struktury platební balance, tedy změna devizových rezerv, zahrnuje zlato, zvláštní práva čerpání nebo devizy. Výše jmenované členění struktury platební balance je tzv. horizontální. Existuje ještě druhé členění, a to vertikální. Vertikální struktura platební balance posuzuje jednotlivé položky v rámci podvojného účetního zápisu, neboť každá transakce je v platební bilanci zachycena dvakrát – jednou jako kreditní položka a jednou jako debetní. Kreditní položky se zaznamenávají s kladným znaménkem a představují takové transakce, u kterých dochází k příjmu plateb od nerezidentů (například vývoz zboží a služeb či příliv důchodů). Debetní položky se tím pádem zaznamenávají se záporným znaménkem a jedná se o takové transakce, v jejichž důsledku jsou poskytovány platby nerezidentům (dovoz zboží a služeb, odliv důchodů, přímé investice v zahraničí atp.).³⁹

2.2 Měnová stabilita

Inflace je zpravidla definována jako zvýšení cenové hladiny a tím pádem má za následek snižování kupní síly peněz. To znamená, že ekonomické subjekty si za stejnou nominální hodnotu peněz mohou koupit reálně menší množství statků a služeb. Inflace tedy znamená vzestup průměrné cenové úrovně v národním hospodářství, tzn. souběžně mohou se zvyšováním obecné cenové úrovně klesat ceny některých druhů zboží. S cenovou hladinou jsou spjaty i další pojmy – deflace (opak inflace, tzn. pokles cenové hladiny), akcelerující inflace (zvyšování míry inflace), dezinflace (snižování míry inflace), stagflace (reálný produkt ekonomiky se nemění, ale cenová hladina roste) a slumpflace (kombinace poklesu reálného

³⁶ KADERÁBKOVÁ, Anna. *Základy makroekonomické analýzy: růst, konkurenceschopnost, rovnováha*. 1. vyd. Praha: Linde, 2003, s. 115-116. ISBN 80-86131-36-x.

³⁷ SPĚVÁČEK, Vojtěch. *Makroekonomická analýza*. 1. vyd. Praha: Linde Praha, 2012, s. 454. ISBN 978-80-86131-92-4.

³⁸ KADERÁBKOVÁ, Anna. *Základy makroekonomické analýzy: růst, konkurenceschopnost, rovnováha*. 1. vyd. Praha: Linde, 2003, s. 115-116. ISBN 80-86131-36-x.

³⁹ Vnější ekonomická rovnováha. *BusinessInfo.cz: Oficiální portál pro podnikání a export* [online]. 2011 [cit. 2015-02-01]. Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/vnejsi-ekonomicka-rovnovaha-4484.html>>.

produktu ekonomiky a růstu cenové hladiny). Pro měření vývoje cenové hladiny se používají cenové indexy. Do nejběžnějšího cenového indexu spadá **index spotřebitelských cen** (CPI – Consumer Price Index), který odráží změnu cen výrobků a služeb nakupovaných domácnostmi. Tento způsob měření je založen na srovnávání nákladů na nákup typického spotřebního koše výrobků a služeb ve dvou srovnávaných obdobích. Hodnota spotřebního koše se pak vypočítá tak, že dané množství každého výrobku či služby je násobeno jeho cenou v příslušném období. Jestliže je hodnota indexu spotřebitelských cen vyšší než 100, znamená to, že došlo k vzestupu cenové hladiny.⁴⁰ Tento princip výpočtu lze znázornit vzorcem:

$$CPI = \frac{\sum p_t^i q_0^i}{\sum p_0^i q_0^i} \quad \text{pro } i = 1, \dots, n,$$

kde 0 znamená základní období, t je běžné období, p^i je cena i -tého statku a q^i je množství i -tého statku. K hlavním výhodám indexu CPI patří jeho operativnost, která pomáhá k bezproblémovému zjišťování pohybu cenové hladiny i v rámci velmi krátkých časových intervalech. Naopak nevýhody plynou převážně z neproměnnosti spotřebního koše, která vede k tomu, že index CPI neodráží nově do spotřeby zaváděné výrobky (například před několika lety osobní počítače), přestože se mohou výrazně podílet na spotřebních výdajích domácností.⁴¹ Dalším základním nedostatkem, který nadhodnocuje míru inflace, je rostoucí kvalita výrobků a služeb zpravidla doprovázená vyšší cenou. Obecně platí, že s růstem příjmů a bohatství domácností roste rovněž jejich poptávka po kvalitnějších výrobcích a službách. Také zpravidla kvalita výrobků a služeb roste rychleji než jejich cena, což je typické například u mobilních telefonů před třemi lety a nyní. Spotřební koš nedokáže tyto změny hned zachytit, neboť má po určitou dobu fixní strukturu. Jiným nedostatkem vedoucí k nadhodnocení inflace je substituce výrobků a služeb, která vzniká v důsledku změn v jejich relativních cenách. Příkladem může být vyšší růst cen elektřiny a zemního plynu, který může vést u mnohých domácností k návratu k tuhým palivům a zvýšení poptávky po dřevu. Méně často může docházet k podhodnocení indexu CPI, kdy například vyšší životní úroveň může vést k přesunu výdajů k dražším výrobkům.⁴²

Dalším typem cenového indexu je **cenový index výrobců** (PPI – Producer Price Index), který je méně používaný. Slouží k měření vývoje cen vstupů do výroby a slouží hlavně k prognózování inflace. Způsob výpočtu PPI indexu je podobný jako u indexu CPI, akorát s tím rozdílem, že srovnávané koše obsahují statky produktivní, například suroviny, energie, polotovary apod. Třetí způsob měření inflace je takzvaný **implicitní cenový deflátor** (IPD – Implicit Price Deflator), který je představován zlomkem, kde v čitateli je hodnota nominálního hrubého domácího produktu a ve jmenovateli je hodnota reálného hrubého domácího produktu:

$$\text{deflátor HDP} = \frac{\text{nominální HDP}}{\text{reálný HDP}}$$

Na rozdíl od indexu CPI, nejsou v cenovém deflátoru zahrnuty pouze vybrané spotřební statky, ale všechny statky, které jsou v produktu ekonomiky zastoupeny. Dále je důležité dodat, že

⁴⁰ JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013, s. 114-115. ISBN 978-80-247-4386-8.

⁴¹ SOUKUP, Jindřich. *Makroekonomie: moderní přístup*. 1. vyd. Praha: Management Press, 2007, s. 30. ISBN 978-80-7261-174-4.

⁴² Tamtéž, s. 314.

cenové indexy vypovídají jen o vývoji cenové hladiny, ale nevyjadřují už míru inflace. **Mírou inflace** (π) rozumíme procentní změnu cenového indexu za určité období:

$$\pi = \frac{P_1 - P_0}{P_0} \cdot 100$$

a vypočítá se jako rozdíl mezi cenovým indexem běžného období (P_1) a základního období (P_0) a dělený cenovým indexem základního období, přičemž výsledek se pro vyjádření v procentech vynásobí stem.⁴³

Z hlediska typologie inflace rozeznáváme takzvanou plíživou inflaci, pádivou inflaci a hyperinflaci. **Plíživá inflace** je taková inflace, která probíhá poměrně delší dobu mírným a relativně stabilním tempem a její hodnota je nižší než 10 %. Tento typ inflace nemá zpravidla výrazné negativní důsledky pro ekonomiku a proto je považována za téměř slučitelnou s jejím zdravým vývojem. Druhým stupněm je tzv. **pádivá inflace**, která znamená rychlejší růst cenové hladiny zpravidla ve výši dvou a někdy i třiciferných čísel. Inflace pádivá sebou přináší značné ekonomické a sociální náklady, snižuje výkonnost ekonomického systému a je vnímána jako symptom nezdravého ekonomického vývoje. **Hyperinflace** je pak extrémní formou inflace, při níž rostou ceny o tisíce až miliony procent ročně. Dochází při ní ke zhroucení peněžního systému daného státu, peníze ztrácejí schopnost plnit své funkce a ekonomické subjekty spíše upřednostňují barterový obchod (směnu zboží za zboží).⁴⁴ Hyperinflace nastala například po 1. a 2. světové válce především v Německu, Maďarsku a dalších zemích.

⁴³ JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013, s. 115-118. ISBN 978-80-247-4386-8.

⁴⁴ Tamtéž, s. 121-122.

2.3 Nízká nezaměstnanost

Míra nezaměstnanosti je nejčastěji používaným ukazatelem, který se vypočítá jako podíl počtu nezaměstnaných osob k ekonomicky aktivním osobám. Míru nezaměstnanosti lze rovněž měřit jak pro celou zemi, tak i za jednotlivé regiony, a to pro podrobnější zkoumání trhu práce. Vzorec pro **míru nezaměstnanosti** (u) má tedy tvar:

$$u = \frac{U}{E+U} = \frac{U}{L},$$

kde U je počet nezaměstnaných osob, L pracovní síla a E tvoří zaměstnané osoby.⁴⁵

Z hlediska zařazení na trhu práce členíme obyvatelstvo ve věku 15 let a více na tzv. ekonomicky aktivní obyvatelstvo (zaměstnaní a nezaměstnaní) a obyvatelstvo ekonomicky neaktivní. Nezaměstnaní jsou všechny osoby 15leté a starší, které ve sledovaném období splňovaly tři podmínky – nebyly zaměstnané; aktivně hledaly práci a byly připraveny k nástupu do práce nejpozději do 14 dnů. Pokud určitá osoba nesplňuje alespoň jednu z těchto uvedených podmínek, je klasifikována buď jako zaměstnaná nebo ekonomicky neaktivní. Takzvaně za ekonomicky neaktivního je označen ten, kdo je ve věku 0 až 14 let nebo osoby v důchodu, dále osoby, které práci aktivně neshánějí či o ni nestojí (dobrovolná nezaměstnanost).⁴⁶

Podle délky trvání nezaměstnanosti rozlišujeme tzv. krátkodobou nezaměstnanost, jejíž trvání se pohybuje v rozmezí několika týdnů. Naopak velmi závažným problémem je dlouhodobá nezaměstnanost, za kterou je v zásadě považována nezaměstnanost trvající více než rok. Při této nezaměstnanosti začínají působit určité nepříznivé faktory ovlivňující kvalifikaci nezaměstnaných osob včetně negativního působení na jejich psychiku či sociální pozici. Nezaměstnanost se rovněž jako inflace člení na různé typy. **Frikční nezaměstnanost** je způsobena pohybem lidí z jednoho regionu do jiného, s hledáním prvního zaměstnání, případně s hledáním nového, lépe vyhovujícího pracovního uplatnění. Tato nezaměstnanost má zpravidla krátkodobý charakter a nemá výrazné negativní důsledky pro ekonomiku. Dalším typem je tzv. **strukturální nezaměstnanost**, o které hovoříme v případě nesouladu mezi kvalifikačními požadavky práce na trhu nabízené a poptávané. Příkladem takového typu nezaměstnanosti je přebytek horníků, ale zároveň je nedostatek počítačových programátorů. Obvykle platí, že strukturální nezaměstnanost je velmi odlišná regionálně a má tendenci přetrvávat v ekonomice dlouhou dobu, protože je velmi obtížné sladit dostupná pracovní místa s kvalifikačními předpoklady uchazečů o dané zaměstnání. **Cyklická nezaměstnanost**, jak z názvu vyplývá, je důsledkem cyklického pohybu ekonomiky, kdy v recesi se obvykle nezaměstnanost zvyšuje a ve fázi expanze naopak klesá. Doba trvání této nezaměstnanosti je ovlivňována délkou aktuálního ekonomického cyklu, přičemž její negativní důsledky postihují celou ekonomiku plošně, tedy napříč všemi sektory národního hospodářství. Dalším, takzvaným samostatným typem nezaměstnanosti je **sezónní nezaměstnanost**, která je spojena s proměnlivým ročním obdobím (klimatickými podmínkami) a vyskytuje se zejména v zemědělství, stavebnictví nebo turismu. Za dopady nezaměstnanosti lze obecně považovat ztrátu (pokles) produktu ekonomiky, který lze kvantifikovat pomocí Okunova zákona (zvýší-li se skutečná míra

⁴⁵ JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013, s. 137-138. ISBN 978-80-247-4386-8.

⁴⁶ Metodické vysvětlivky. *Český statistický úřad* [online]. 2004 [cit. 2014-09-14]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/3101-05-za_4__ctvrtleti_2005-metodicke_vysvetlivky>.

nezaměstnanosti o 1 % oproti přirozené míře nezaměstnanosti, poklesne reálný produkt o 2 % oproti hodnotě potenciálního produktu). Dalším dopadem nezaměstnanosti může být zvyšování schodku státního rozpočtu v důsledku například vyššího vyplácení podpor v nezaměstnanosti. Nezaměstnanost má bezpochyby výrazný dopad na samotné domácnosti, dochází totiž k úpadku jejich lidského kapitálu. Při dlouhodobé nezaměstnanosti ztrácejí domácnosti zkušenosti, schopnosti či praktické znalosti, které si získávali a udržovali prací.⁴⁷

Stát může problémy spojené s nezaměstnaností řešit vládními zásahy, které jsou dvojího typu – aktivní a pasivní. Pasivní přístup spočívá zejména ve zmírňování dopadu nezaměstnanosti, a to vyplácením dávek a podpor v nezaměstnanosti. Aktivní přístup pak znamená zejména snahu snížit nezaměstnanost prostřednictvím tzv. aktivní politiky zaměstnanosti, např. tvorbou nových pracovních míst pro absolventy vysokých škol.⁴⁸

⁴⁷ JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013, s. 148. ISBN 978-80-247-4386-8.

⁴⁸ PERNICA, Martin a Vladimír ŠEFČÍK. *Makroekonomická gramotnost: jak pochopit hospodářskou politiku státu*. 1. vyd. Praha: Ekopress, 2012, s. 60-61. ISBN 978-80-86929-82-8.

2.4 Konkurenceschopnost

Konkurenceschopnost je důležitou podmínkou udržitelného a dlouhodobého růstu ekonomiky každého státu. Neexistuje všeobecná shoda s vymezením pojmu konkurenceschopnost, a proto lze v literatuře najít mnoho různých definic. Například Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) definuje konkurenceschopnost jako „*schopnost společností, odvětví, regionů, národů a národních celků generovat relativně vysoké úrovně jak příjmů z výrobních faktorů, tak jejich využití na udržitelné úrovni za současného vystavení mezinárodní konkurenci.*“⁴⁹

Mezi další nejčastější definice tohoto pojmu lze řadit vymezení dle autorů Čápka, Hájka a Mertlíka jako schopnost země proniknout se svým obchodovatelným zbožím a službami na zahraniční a světové trhy a z takové mezinárodní směry získávat komparativní výhody. O něco jiný pohled na konkurenceschopnost má například Kadeřábková, která ji chápe jako souhrn předpokladů pro dosahování dlouhodobě udržitelné růstové výkonnosti a tím i zvyšování ekonomické úrovně v podmínkách vnitřní a vnější rovnováhy. S konkurenceschopností země je bezpochybně spojena konkurenční výhoda, která se obvykle rozlišuje na tzv. cenově-nákladovou a kvalitativně založenou. První typ konkurenční výhody je založen na nízkých mzdách a podhodnocené měně a je charakteristický pro méně rozvinuté země. Druhý typ, tedy kvalitativně založená konkurenční výhoda, má hlavní význam zejména ve své dlouhodobé udržitelnosti. Pro stálý vývoj této výhody je nezbytné soustavné zlepšování technologické úrovně ekonomiky daného státu.⁵⁰

2.5 Surovinová dostatečnost

Jedním z klíčových faktorů světového rozvoje je surovinová a energetická bezpečnost. Pokud chce stát plně zajistit ekonomickou, sociální, politickou a globální stabilitu, musí pro to vytvořit stabilní, bezpečný a ekonomicky efektivní přístup k surovinám a energiím. Surovinová a energetická bezpečnost je pro každý stát důležitým politickým a bezpečnostním tématem, protože dodávky surovin a energií jsou nezbytné pro běžný chod a fungování státu. Česká republika může surovinovou a energetickou bezpečnost posilovat co největší soběstačností v dodávkách vstupních komodit, tzn. upřednostňovat využívání domácích zdrojů surovin všude tam, kde je to efektivní a hospodárné. Dosavadní výhodou České republiky je fakt, že není závislá na dovozu elektrické energie ze zahraničí, naopak nevýhodou je absence dostatečných domácích zásob ropy a zemního plynu. Pojmy surovinová a energetická bezpečnost mimo jiné definuje Mezinárodní energetická agentura (angl. International Energy Agency, IEA). Tato vládní organizace popisuje energetickou bezpečnost jako „přístup k dostatečnému množství spolehlivé energie za přijatelnou cenu a s ohledem na životní prostředí“. Dostatečné množství energetických surovin je pak takové, které za normální situace pokryje potřeby všech subjektů

⁴⁹ Analýza mezinárodní konkurenceschopnosti ČR v roce 2013. *Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. 2013 [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <<http://download.mpo.cz/get/49601/55999/605654/priloha001.pdf>>.

⁵⁰ BALCAROVÁ, Pavlína. *Konkurenceschopnost ekonomiky a její měření* [online]. Brno, 2007 [cit. 2014-12-30]. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/75962/prif_m/diplomova_prace.pdf>. Diplomová práce. Masarykova univerzita.

daného státu a za krizové situace zabezpečí dodávky energií v takovém rozsahu, že nedojde k poškození ekonomiky jako celku.⁵¹

Ochrana nebo využívání ložisek nerostných surovin se řídí příslušnou legislativou. Základním právním rámcem pro oblast nerostných surovin je zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon) v platném znění. Účelem tohoto zákona je stanovit zásady ochrany a hospodárného využívání nerostného bohatství, a to zejména při vyhledávání a průzkumu nebo při dobývání ložisek.⁵²

2.6 Obranná síla

Dalším důležitým a vzájemně propojeným atributem ekonomické bezpečnosti státu je schopnost zajistit obrannou sílu, popřípadě zabezpečit efektivní a potřebnou obranu způsobem stanoveným ve spojeneckých smlouvách, které zajišťují bezpečnost.⁵³

Výdaje na obranu jsou zpravidla měřítkem výdajů na platy vojáků či jiných osob pracujících pro armádu, také výdajů spojených s nákupem zboží ozbrojenými silami a dále služeb zakoupených od civilního sektoru v průběhu roku.⁵⁴

Vymezením, měřením nebo úlohou vojenských výdajů se zabývají řady autorů ve svých publikacích, např. Kollias et al. (2004) nebo Dunne et al. (2005). Definice vojenských výdajů podle Skönse (2013) je vymezena souhrnem osobních výdajů vojenského a civilního personálu, důchodů a výsluhových náležitostí vyplácených vojákům v penzi a v záloze, výdajů spojených se zabezpečením sociálních služeb zaměstnancům, provozních výdajů, výdajů souvisejících s prováděním údržby, opravy a nákupu techniky, materiálů či služeb a také výdajů na vojenské stavby, vojenskou pomoc a vojenský výzkum. Problémem v nejednotnosti definic a vymezení vojenských výdajů je omezující srovnávací schopnost výsledků studií, která vede k interpretačním neshodám v použitých datech z různých zdrojů. Vojenské výdaje je rovněž možno vyjádřit i jako ukazatel vojenského břemene ekonomiky, a to jako podíl vojenských výdajů na HDP. U tohoto ukazatele je možné se setkat s rostoucími vojenskými výdaji a klesající hodnotou ukazatele, a to v důsledku rychlejšího tempa ekonomického růstu, než je růst vojenských výdajů.⁵⁵

Hlavní součástí rozpočtu vlády na nákup materiálu a služeb tvoří právě vojenské výdaje, jakožto jedna z mála součástí, která může být pod kontrolou nebo opravdu změněna v ročním rozpočtu. V závislosti na cílech fiskální politiky státu mohou být vojenské výdaje zintenzivněny nebo naopak omezeny a jsou tudíž s každoročními změnami ekonomické politiky vázány těsněji, než ostatní vládní programy.⁵⁶

⁵¹ Východiska ke koncepci surovinové a energetické bezpečnosti České republiky. *Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. 2014 [cit. 2014-10-04]. Dostupné z:

<<http://download.mpo.cz/get/44988/50560/583032/priloha001.pdf>>.

⁵² Surovinová politika České republiky. *Spolek pro obnovu venkova* [online]. 2012 [cit. 2014-10-12]. Dostupné z: <<http://www.spov.org/data/files/surovinovapolitika072012.pdf>>.

⁵³ EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - AVIS, 2006, s. 18. ISBN 80-7278-326-2.

⁵⁴ KRČ, Miroslav. *Vojenské výdaje v letech studené války a po jejím skončení*. 1. vyd. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2000, s. 15. ISBN 80-85864-93-2.

⁵⁵ NEUBAUER, Jiří. *Modelování a simulace procesů v oblasti ekonomiky bezpečnosti a obrany*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013, s. 19-21. ISBN 978-80-247-3454-5.

⁵⁶ BRIZGALOVÁ, Lenka. *Ekonomika, vojenské výdaje, obrana a bezpečnost*. 1. vyd. Brno: Univerzita obrany, 2005, s. 13. ISBN 80-7231-036-4.

Vojenské výdaje mají rovněž svoji strukturu a členění podle různých kritérií. Výdaje na obranu je možné rozlišit na tzv. osobní výdaje a věcné výdaje. Osobní výdaje jsou vyčleněny zejména na platy, kdežto věcné výdaje jsou určeny především na nákup materiálů a služeb na trhu. Za nejdůležitější strukturální rozdělení vojenských výdajů se považuje rozdělení na běžné výdaje a kapitálové výdaje. Běžné výdaje jsou určeny na spotřebu (řízení a údržba stávajících zařízení a další výdaje spojené s běžným fungováním obrany) a kapitálové (majetkové) výdaje na akumulaci (výdaje na nákup stálých prostředků a jejich reprodukci, na stavební práce atd.). Zvláštní význam pro obranyschopnost státu mají investiční výdaje, neboť mají přímý vliv na růst bojové síly. K výdajům investičního typu se počítají například nákupy vybavení a civilní výstroje, nákupy výzbroje a vojenských prostředků nebo vědecko-výzkumné práce. Mimo jiné se lze setkat s dělením vojenských výdajů na přímé (výdaje na ozbrojené síly, zejména financování udržování armády a na její výcvik, na vybavení vojensko-technickými prostředky) a na nepřímé (příprava válečné infrastruktury, uzpůsobení národního hospodářství pro fungování v době války atd.).⁵⁷

Velikost vojenských výdajů má bezesporu vliv na zajištění bezpečnosti státu, neboť přímo determinují vojenskou sílu státu. S výdaji na obranu hrozí dvojí nebezpečí. Jestliže vojenské výdaje státu jsou příliš malé v poměru ke skutečným potřebám, může tato skutečnost vést k nadměrnému vojenskému oslabení státu. Druhým nebezpečím jsou naopak příliš velké vojenské výdaje (a to jak vzhledem k potřebám obrany, tak i s ohledem na vývojové možnosti hospodářství), které vedou k nadměrné militarizaci celého života státu.⁵⁸

Dílčí závěr

Toto téma bylo teoretickým přiblížením do problematiky ekonomické bezpečnosti a makroekonomických ukazatelů. Úvodní část poskytla charakteristiku pojmu bezpečnost a její dělení na vnitřní a vnější. Zmíněna byla i národní bezpečnost, jejímž prvkem je mimo jiné právě ekonomická bezpečnost. Při teoretickém rozboru ekonomické bezpečnosti byly vymezeny její vnitřní a vnější faktory a dále zejména různé roviny chápání tohoto pojmu. Za stěžejní je považována definice ekonomické bezpečnosti prof. Šefčíka, kde nejdůležitějšími atributy ekonomické bezpečnosti jsou hospodářský růst, měnová stabilita, nízká nezaměstnanost, konkurenceschopnost, surovinová dostatečnost. Struktura této teoretické části se obsahově odvíjí od vymezených atributů vyjadřujících ekonomickou bezpečnost. U každého atributu, resp. makroekonomického ukazatele, byly vysvětleny základní pojmy, typologie či matematické vzorce pro jeho výpočet.

⁵⁷ NEUBAUER, Jiří. *Modelování a simulace procesů v oblasti ekonomiky bezpečnosti a obrany*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013, s. 20-21. ISBN 978-80-247-3454-5.

⁵⁸ KRC, Miroslav a Stefan KURINIA. *Ekonomická bezpečnost země střední velikosti*. 1. vyd. Brno: Vojenská akademie, 2000, s. 115-116. ISBN 80-859-6017-6.

3 Analýza vybraných oblastí ekonomické bezpečnosti

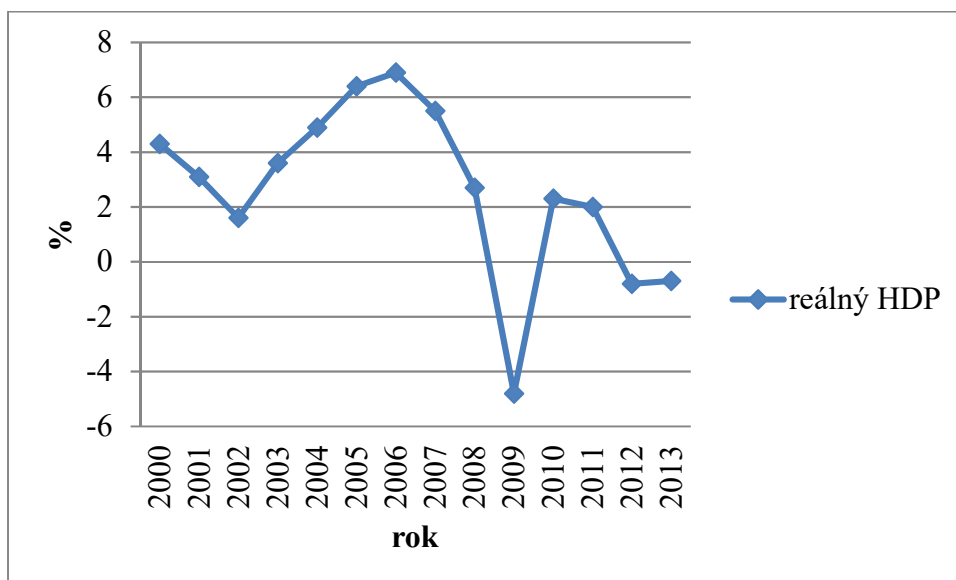
Daná kapitola řeší konkrétní vývoj výše probraných atributů ekonomické bezpečnosti ČR, a to v letech 2000 až 2013. Výjimku tvoří oblast surovinové dostatečnosti ČR, která je analyzována jen do roku 2012, a to z důvodu zatím nedostupné publikace informující o stavu surovinových zdrojů ČR za rok 2013. Pro analýzu jednotlivých atributů ekonomické bezpečnosti jsou využita data zveřejňovaná zejména Českým statistickým úřadem, dále údaje Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva obrany, České geologické služby a Světového ekonomického fóra (WEF).

3.1 Vývoj hospodářského růstu ČR

Následující podkapitola pojednává o vývoji prvního atributu ekonomické bezpečnosti, a to o hospodářském růstu. Nejprve je rozebrán vývoj ukazatele HDP a také vývoj jeho jednotlivých složek z hlediska výdajové metody. V rámci analýzy hospodářského růstu je dále rozebrán vývoj státního a vládního dluhu ČR včetně schodku státního rozpočtu a deficitu vládních institucí. Podkapitola navíc ještě pojednává o vývoji bilance zahraničního obchodu ČR včetně zbožové struktury dle mezinárodní klasifikace SITC.

- **HDP ČR**

Veličina HDP je nejvyužívanějším ukazatelem ekonomického vývoje daného státu. Pro vyjádření hospodářského růstu slouží ukazatel tempa reálného HDP. Ekonomika České republiky prochází v posledních pár letech složitým vývojem, který je ovlivněn vývojem světové ekonomiky i vlivem domácích faktorů. Vývoj meziročního tempa růstu HDP v ČR ve zkoumaném období nám ukazuje následující graf.

Graf 1: Vývoj reálného HDP ČR v % v letech 2000 až 2013.

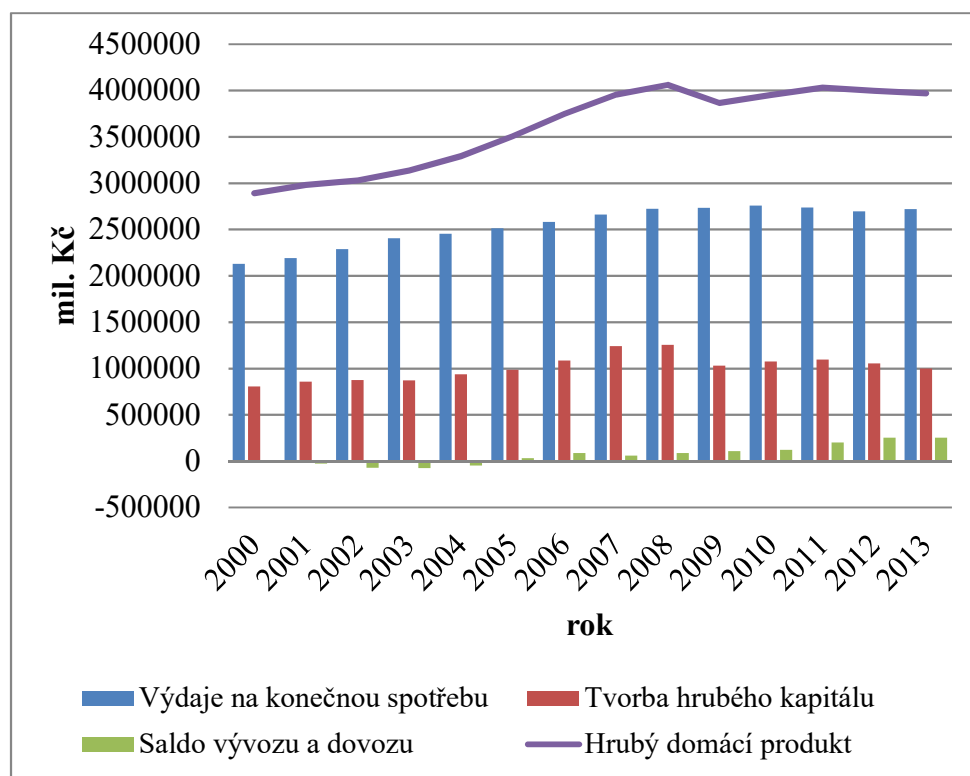
Zdroj: Vlastní zpracování podle Česká republika: hlavní makroekonomické ukazatele. Český statistický úřad [online]. 2014 [cit. 2015-01-28]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/documents/10180/20555311/HLMAKRO.xls>>.

První pokles reálného HDP nastal v roce 2002 a ovlivněn byl silnými povodněmi v ČR. V letech 2005 až 2006, kdy růst HDP dosahoval v průměru 6,5 %, procházela ekonomika České republiky nejpříznivějším obdobím. V následujících letech se výkonnost české ekonomiky výrazně zhoršila, kdy v letech 2008 a 2009 ve vyspělých západních zemích předcházela finanční krize krizi reálné ekonomiky a tyto země se v druhé polovině roku 2008 dostaly do recese. Nastal tedy pokles HDP, přičemž útlum ekonomické aktivity byl výrazný v zemích eurozóny, na jejichž poptávce je závislý český vývoz. Díky tomu se prudce snížila zahraniční poptávka a ekonomika ČR byla zasažena silným vnějším poptávkovým šokem. V důsledku toho došlo k poklesu českého vývozu zboží, který v roce 2009 reálně poklesl na -9,8 % (viz. Graf 5). Negativní stránky krize v roce 2009 se projevíly mimo jiné v rostoucí nezaměstnanosti, útlumu úvěrové aktivity bank, v silném nárůstu vládního deficitu a dluhu a v ochabnutí investiční aktivity. V letech 2010 a 2011 došlo k oživení ekonomické aktivity a meziroční tempo růstu HDP se vyšplhalo do kladných hodnot a pohybovalo se kolem 2 %. V letech 2012 a 2013 českou ekonomiku zasáhla nová recese a pokles ekonomiky pokračoval. Zejména domácnosti začaly šetřit ve výdajích na krátkodobou a dlouhodobou spotřebu. Na rozdíl od roku 2009 byla recese v roce 2012 podstatně mírnější, ale značně dlouhá. Dalším výrazným rozdílem je, že zatímco recese v roce 2009 byla vyvolána vnějšími faktory, v letech 2012 a 2013 převládal vliv domácích faktorů, které způsobily snížení domácí poptávky a nebyl pozitivního vlivu zahraničního obchodu, byl by pokles HDP výrazně vyšší. Konkrétním důsledkem poklesu HDP do záporných hodnot v roce 2012 byla především restriktivní fiskální politika.⁵⁹

Nicméně abychom získali detailnější náhled na vývoj HDP v ČR, je vhodné si ho rozčlenit na jednotlivé složky. Zvolila jsem tedy výdajovou metodu výpočtu HDP, kde jednotlivými složkami metody jsou výdaje na konečnou spotřebu a hrubá tvorba kapitálu – tyto složky tvoří domácí poptávku. Poslední složkou je vývoz zboží a služeb.

Na následujícím grafu je vyobrazen HDP výdajovou metodou ve stálých cenách v mil. Kč, který rostl až do roku 2008. Následně vlivem nástupu světové krize došlo k poklesu HDP o 4,8 %.

⁵⁹ Vývoj české a světové ekonomiky a význam nerostných surovin: Recese české ekonomiky. *Česká geologická služba* [online]. 2013 [cit. 2014-10-18]. Dostupné z: http://www.geology.cz/extranet/publikace/online/surovinove-zdroje/SUROVINOVE_ZDROJE_CESKE_REPUBLIKY_2013.pdf.

Graf 2: HDP výdajovou metodou v cenách roku 2010 v mil. Kč.

Zdroj: Vlastní zpracování podle HDP výdajovou metodou (ceny roku 2010). Český statistický úřad: Databáze ročních národních účtů [online]. [2015] [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: <<http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.presmsocas>>.

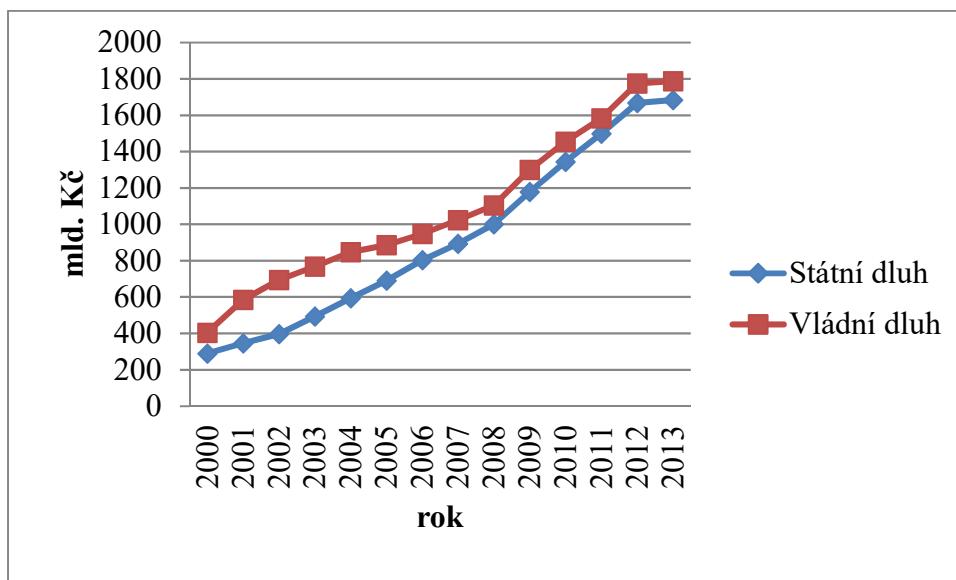
V grafu jsou rovněž znázorněny tři základní složky výdajové metody výpočtu HDP, a to výdaje na konečnou spotřebu (domácností, vládních institucí a neziskových institucí sloužících domácnostem), tvorba hrubého kapitálu (hrubé investice) a saldo vývozu a dovozu. Výdaje na konečnou spotřebu vykazovaly až do roku 2010 trvalý růst, poté mírně poklesly, nicméně ze všech tří složek tvoří nejvyšší podíl na HDP. Tvorba hrubého kapitálu rovněž do roku 2008 plynule rostla a s nástupem krize také došlo k jejímu poklesu. Saldo vývozu a služeb bylo do roku 2004 záporné, tudíž více se dováželo, než vyváželo, nicméně poté (zejména díky vstupem ČR do EU) se saldo obrátilo do kladných hodnot.

Struktura výdajů na konečnou spotřebu domácností je uvedena v Tabulce 3, kde se výdaje domácností člení do dvanácti skupin. Největší podíl výdajů domácností je vynaložen do skupiny Bydlení, voda, energie, paliva – podíl výdajů se v této skupině rok od roku navyšoval, v roce 2000 činil podíl 24 % a v roce 2013 to již bylo o 5 % více. Druhý největší podíl výdajů vynakládají domácnosti do skupiny Potraviny a nealkoholické nápoje (tento podíl za rok 2000 činil 18 %, nicméně v roce 2013 to bylo o 2 % méně). Podíl je v těchto dvou skupin vyšší bezpochyby z toho důvodu, že lidé se bez těchto statků a služeb stěží obejdou.⁶⁰

⁶⁰ Výdaje domácností na konečnou spotřebu (běžné ceny). Český statistický úřad: Databáze ročních národních účtů [online]. [2014] [cit. 2015-02-23]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenkavyber.spotr_dom>.

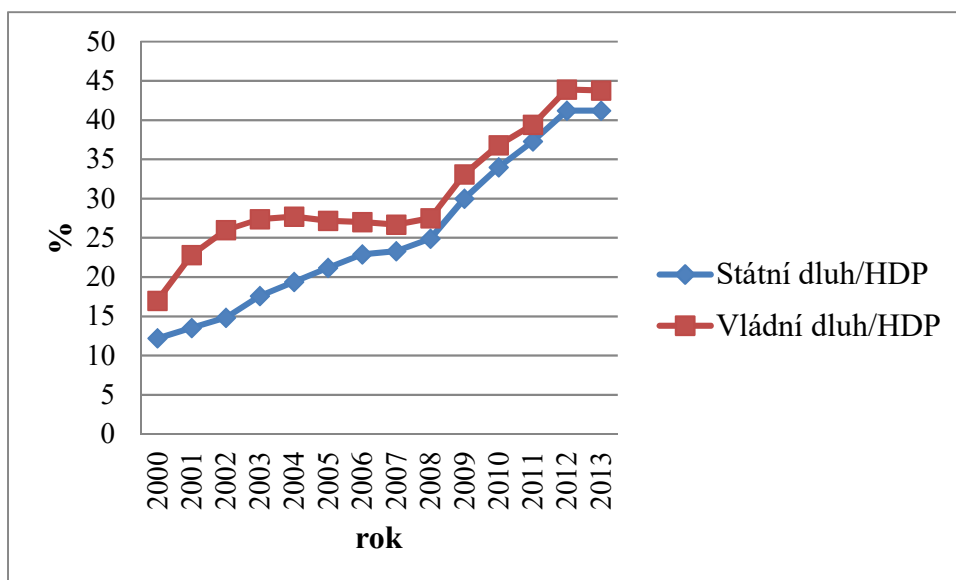
- **Vývoj státního dluhu a dluhu sektoru vládních institucí**

Na hospodářský růst státu má do jisté míry vliv velikost státního i vládního dluhu. Na následujících dvou grafech je zobrazen vývoj státního dluhu a dluhu sektoru vládních institucí v mld. Kč a vývoj těchto dvou dluhů procentně k HDP. V obou dvou grafech lze sledovat obdobný vývoj, a to postupný každoroční nárůst státního i vládního dluhu během zkoumaného období. Vládní dluh se však zhruba v letech 2001 až 2006 mírně odchyluje od vývoje státního dluhu, než jak tomu bylo v jiných letech.

Graf 3: Vývoj státního a vládního dluhu ČR v mld. Kč v letech 2000 až 2013.

Zdroj: Vlastní zpracování podle Česká republika: hlavní makroekonomické ukazatele. Český statistický úřad [online]. 2014 [cit. 2015-01-28]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/documents/10180/20555311/HLMAKRO.xls>>.

Graf 4: Vývoj podílu státního a vládního dluhu k HDP v % v letech 2000 až 2013.

Zdroj: Vlastní zpracování podle Česká republika: hlavní makroekonomické ukazatele. Český statistický úřad [online]. 2014 [cit. 2015-01-28]. Dostupné z: <[http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr: makroekonomicke_udaje/\\$File/HLMAKRO.xls](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr: makroekonomicke_udaje/$File/HLMAKRO.xls)>.

Následující tabulka zachycuje vývoj deficitů státního rozpočtu a vládních institucí. Saldo státního rozpočtu je výsledkem rozdílu mezi příjmy a výdaji, kdežto deficit (přebytek) vládních institucí je podíl čistých půjček k výpůjčkám národního účetnictví. V případě státního rozpočtu došlo mezi roky 2000 a 2013 k nárůstu salda o 35,2 mld. Kč. Naopak deficit vládních institucí během období dosti kolísal, nicméně ke konci roku 2013 dosahoval o 25,9 mld. Kč více než za rok 2000. Nejvyšší nárůst dluhu (v podstatě nejvyšší od vzniku samostatné ČR) je patrný mezi roky 2008 a 2009, což je převážně důsledkem finanční krize.

Tabulka 1: Vývoj deficitu státního rozpočtu a deficitu vládních institucí od roku 2000 do roku 2013 v mld. Kč.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Saldo státního rozpočtu (mld. Kč)	-46,1	-67,7	-45,7	-109,1	-93,7	-56,3	-97,58
Deficit vládních institucí (mld. Kč)	-82,3	-136,8	-167,7	-180,3	-83,4	-101,3	-79,7
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Saldo státního rozpočtu (mld. Kč)	-66,4	-20,0	-192,4	-156,4	-142,8	-101,0	-81,3
Deficit vládních institucí (mld. Kč)	-26,9	-85,9	-218,3	-179,1	-122,3	-162,1	-56,4

Zdroj: Vlastní zpracování podle Česká republika: hlavní makroekonomické ukazatele. Český statistický úřad [online]. 2014 [cit. 2015-01-28]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/documents/10180/20555311/HLMAKRO.xls>>.

V roce **2000** se český státní dluh navýšil o dalších 60,9 mld. Kč, přičemž největší částku z této sumy tvořila položka krátkodobý přechodný státní dluh na krytí rozpočtového hospodaření v rozsahu 48,9 mld. Kč. Vládní dluh pak za tento rok skončil ve výši 403,9 mld. Kč. Rok **2001** byl rokem pokračujícího růstu státního i vládního dluhu, nicméně však nastal pokles zadlužení v zahraničí, kdy zahraniční státní dluh se v důsledku pokračujících splátek snížil o 55,4 %. Státní dluh ČR za rok **2002** vykazoval hodnotu 396 mld. Kč (přírůstek o 50,9 mld. Kč) a objem státních dluhopisů se na celkovém státním dluhu zvýšil. Dluh sektoru vládních institucí vzrostl o rovných 110 mld. Kč a v poměru k HDP je to nárůst o 3,2 %. Rok **2003** znamenal prozatimní největší absolutní přírůstek státního dluhu o 97,3 mld. Kč. Z této hodnoty tvořilo 93,2 mld. Kč vnitřní zadlužení a zbývající částka pak tvořila zadlužení zahraničí. Vládní dluh vzrostl o 73,3 mld. Kč. V roce **2004** skončilo celkové hospodaření veřejných rozpočtů se schodkem 90,4 mld. Kč, což v poměru k HDP činil schodek 3,3 %. Po úpravě tohoto schodku o finanční operace jednorázového nebo dočasného charakteru činí tento poměr dokonce jen 2,8 %, jeho hodnota byla lepší než tzv. maastrichtské kritérium. Státní dluh vzrostl o 99,7 mld. Kč a je možné říci, že byl absolutně nejvyšší za 12 let existence ČR, nicméně 20% tempo růstu státního dluhu bylo oproti loňskému roku o 4,4 % nižší. V roce **2005** skončil deficit státního rozpočtu na úrovni 59,6 mld. Kč. Největší část konsolidovaného dluhu vládního sektoru ve výši 885,4 mld. Kč tvoří státní dluh ve výši 691,2 mld. Kč. V roce **2006** dosáhly příjmy sektoru vládních institucí výše 1267,1 mld. Kč a činily 39,5 % HDP, což je oproti loňskému roku vzrůst o 5,5 %, ale ve srovnání s předchozími roky lze pozorovat zpomalení

jejich růstu. Výdaje sektoru vládních institucí dosáhly v tomto roce hodnoty 948,1 mld. Kč, tj. cca 27 % HDP. Oproti loňskému roku podíl celkových výdajů sektoru vládních institucí na HDP zaznamenal klesající tendenci, která pokračovala i do následujícího roku 2007. Hospodaření sektoru vlády skončilo v roce **2007** opět deficitem ve výši 56,1 mld. Kč, tj. 1,6 % HDP. Dluh sektoru vládních institucí dosáhl výše 1023,4 mld. Kč, tj. v poměru k HDP 26,7 %. Největší část vládního dluhu tvoří dluhové cenné papíry, nicméně podíl půjček ve vládním dluhu již během pár let zaznamenává postupný pokles. V následujícím roce **2008** se ekonomika ČR nacházela v sestupné fázi hospodářského cyklu a ve 4. čtvrtletí vstoupila do recese. Státní rozpočet skončil se schodkem ve výši 20 mld. Kč, přičemž za překročením příjmů stojí zejména nárůst tzv. nedaňových a ostatních příjmů. Státní dluh dosahoval 999,8 mld. Kč, tj. 24,9 % HDP a v následujících letech, zejména v důsledku ekonomické a finanční krize, se tento podíl k HDP výrazně zvyšoval. Co se týče dluhu vládních institucí, tak ten rovněž vzrostl na 1104,3 mld. Kč (27,5 % HDP). Vývoj hospodaření vládního sektoru za rok **2009** procházel za stále křehkého hospodářského růstu a relativně vysoké míry nezaměstnanosti, s čím rovněž souvisí nepříznivý vývoj spotřeby domácností. Hodnota vládního i státního dluhu ve vymezeném roce vzrostla a i v dalších letech se očekávalo, že dojde k dalšímu velmi výraznému meziročnímu růstu. Tempo růstu státního dluhu od roku 2003 doznával zpomalení, avšak od roku 2009 opět začalo zrychlovat. V následujícím roce **2010** bylo hospodaření vládního sektoru pozitivně ovlivněno vrcholící fází ekonomického cyklu, avšak recese v letech 2008 a 2009 způsobila vznik výrazně záporné produkční mezery, která se v průběhu roku 2010 začala uzavírat. Na příjmy vládního sektoru se pozitivně promítalo oživení hospodářského růstu, na výdajovou stránku pak působila protikrizová opatření. Dluh vládního sektoru nakonec skončil s opět vyšším schodkem 1454,1 mld. Kč a státní dluh dosáhl schodku 1344,1 mld. Kč. Ani v letech **2011** až **2012** nedošlo ke změně tendence v růstu státního i vládního dluhu a objem státních dluhopisů za rok 2012 vzrostl o více než 20 mld. Kč oproti předchozímu roku. A nakonec v roce **2013** se státní dluh navýšil o 15,7 mld. Kč, což je nejmenší absolutní přírůstek za celé sledované období. V důsledku toho došlo ke konci roku 2013 ke snížení průměrné doby splatnosti státního dluhu na 5,6 let. Na velmi nízký přírůstek státního dluhu měla vliv zejména splátka 59. emise státních dluhopisů v celkové hodnotě 37,6 mld. Kč, dále snížení hodnoty pokladničních poukázek, směnek a jiných nástrojů peněžního trhu o celkem 24,1 mld. Kč a také lepší řízení likvidity státu prostřednictvím Státní pokladny. Vládní dluh ČR vzrostl tím pádem také jen o malou sumu, tj. o 13,1 mld. Kč a v poměru k HDP se jedná o pokles pouze o 0,1 %.⁶¹

Analyzované období let 2000 až 2013 se vyznačovalo růstovým trendem státního dluhu a bylo způsobeno hlavně rozpočtovými schodky. Důsledkem toho byl rovněž meziroční nárůst podílu státního dluhu na HDP.

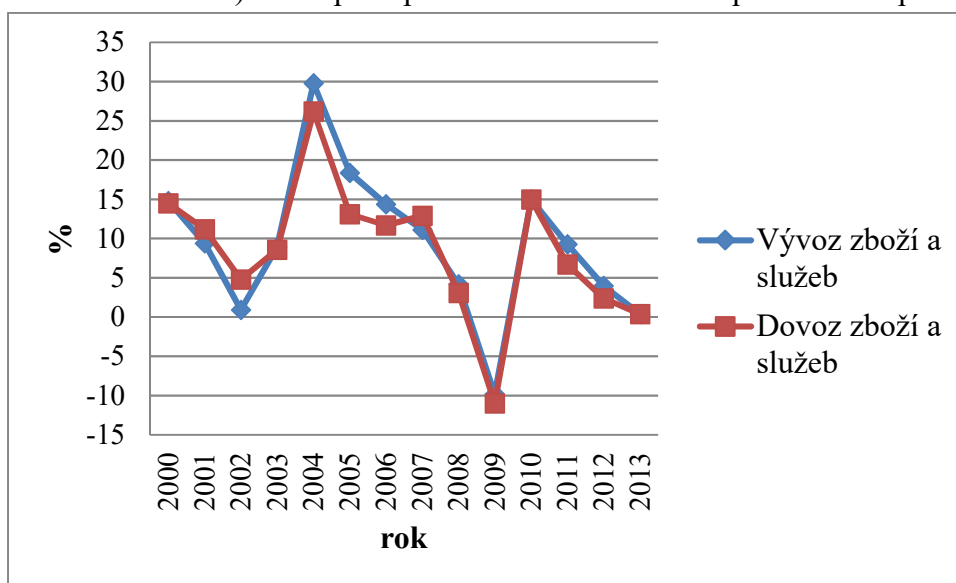
- **Vývoj bilance zahraničního obchodu ČR**

Po vstupu do Evropské unie je zahraniční obchod České republiky souhrnem obchodů se členskými státy EU a obchodů se státy mimo EU. Z hlediska statistiky zahraničního obchodu se pro sběr dat využívá systém Instrastat, který sleduje pohyb zboží uvnitř Společenství (vývoz

⁶¹ Vývoj finančního trhu. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2001-2014 [cit. 2015-01-30]. Dostupné z: <<http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/monitoring/vyvoj-financniho-trhu>>.

a dovoz zboží do/ze států EU). Systém Extrastat pak sleduje obchod s nečlenskými státy EU (vývoz a dovoz zboží do/ze států mimo EU).⁶²

Česká republika je poměrně otevřenou zemí, s čím souvisí vysoký podíl dovozu a vývozu na HDP. Hospodářský růst je tedy do značné míry závislý na chování zahraničního kapitálu, neboť význam firem spojených s přímými zahraničními investicemi převyšuje v některých odvětvích i 50 %. Na této skutečnosti měl podstatný podíl systém zahraničních pobídek, který byl přijat v roce 2000. První výraznější pokles v zahraničním obchodě ČR nastal v roce 2002 a byl odrazem útlumu celosvětového obchodu následkem teroristických útoků 11. 9. 2001 v USA. Dalším impulsem ovlivňujícím trend vývoje zahraničního obchodu byl vstup ČR do EU v roce 2004, který znamenal snadnější pronikání na evropské trhy a byl i podnětem pro otevření nových poboček mimoevropských trhů na našem území. Všechny tyto kroky vedly k rychlému růstu vývozu, který můžeme spatřit v Grafu 5, kde právě v roce 2004 dosahoval vývoz zboží a služeb ČR 29,8 % a dovoz 26,2 %. Avšak výrazná exportní orientace představuje problém, který se projevil jako vnější poptávkový šok doprovázející právě probíhající finanční a ekonomickou krizi. Obnovený růst vývozu a dovozu nastal v roce 2010, přičemž jejich růstová dynamika celkově poklesla na rovných 15 % jak u vývozu, tak i u dovozu. Do faktorů, které vedly z dlouhodobého hlediska k příznivým výsledkům zahraničního obchodu ČR, lze tedy zařadit vstup ČR do EU, výrazný příliv přímých zahraničních investic do odvětví s vysokým podílem exportu (např. výroba dopravních prostředků, spotřební elektroniky nebo telekomunikačních zařízení) a také postupné rozšíření obchodních partnerů a exportních trhů.⁶³

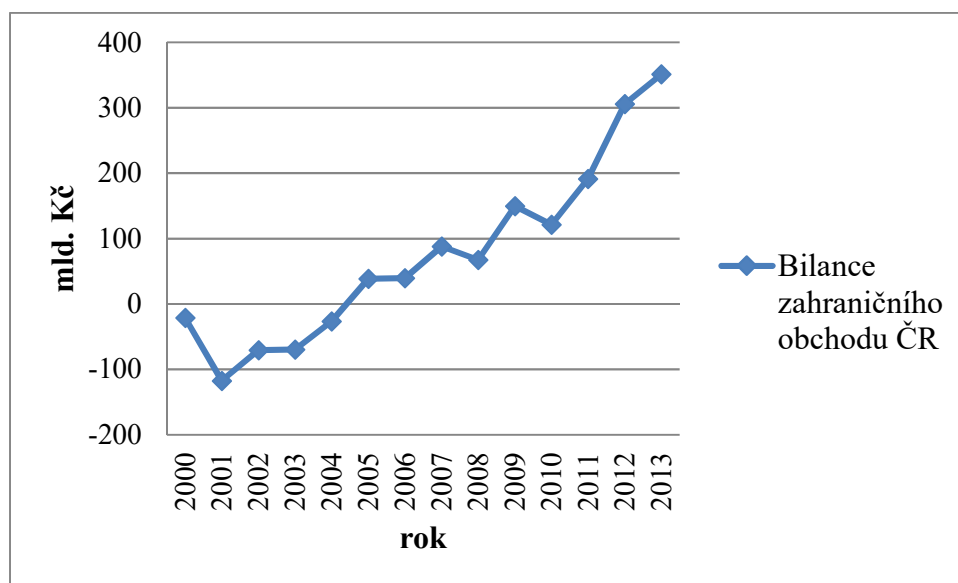
Graf 5: Vývoj dovozu a vývozu zboží a služeb ČR v % v letech 2000 až 2013.

Zdroj: Vlastní zpracování podle Česká republika: hlavní makroekonomické ukazatele. Český statistický úřad [online]. 2014 [cit. 2015-01-28]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20555311/HLMAKRO.xls>.

⁶² Zahraniční obchod - Metodika. Český statistický úřad [online]. 2014 [cit. 2014-10-04]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/zo>.

⁶³ Vývoj české a světové ekonomiky a význam nerostných surovin: Zahraniční obchod a vnější ekonomická rovnováha. Česká geologická služba [online]. 2013 [cit. 2014-10-18]. Dostupné z: http://www.geology.cz/extranet/publikace/online/surovinove-zdroje/SUROVINOVE_ZDROJE_CESKE_REPUBLIKY_2013.pdf.

Mimo jiné i přes útlum ekonomické aktivity v letech 2008 až 2009 dosahuje Česká republika v posledních letech velmi dobrých výsledků v zahraničním obchodě, které ukazují na růst konkurenceschopnosti domácí produkce. Důkaz této skutečnosti můžeme vidět na následujícím grafu, kde v období velmi slabého světového rozvoje (rok 2009), dosahovala bilance zahraničního obchodu ČR velmi příznivých hodnot, a to konkrétně 149,59 miliard korun. K tomuto pozitivnímu výsledku částečně dopomohl i kurz české koruny, který se po výrazném posílení dočasně vrátil k hodnotám z let 2006 a 2007 a dosahoval v průměru 25,1 CZK/euro.⁶⁴

Graf 6: Vývoj bilance zahraničního obchodu ČR v mld. Kč v letech 2000 až 2013.

Zdroj: Vlastní zpracování podle Databáze zahraničního obchodu. Český statistický úřad [online]. 2014 [cit. 2014-10-04]. Dostupné z: < <http://apl.czso.cz/pll/stazo/STAZO.STAZO> >.

Pro mezinárodní srovnání zahraničního obchodu s komoditami je nejpoužívanější klasifikací klasifikace SITC, neboli Standardní mezinárodní klasifikace zboží (anglicky Standard International Trade Classification). Strukturu klasifikace SITC vyobrazuje následující tabulka.

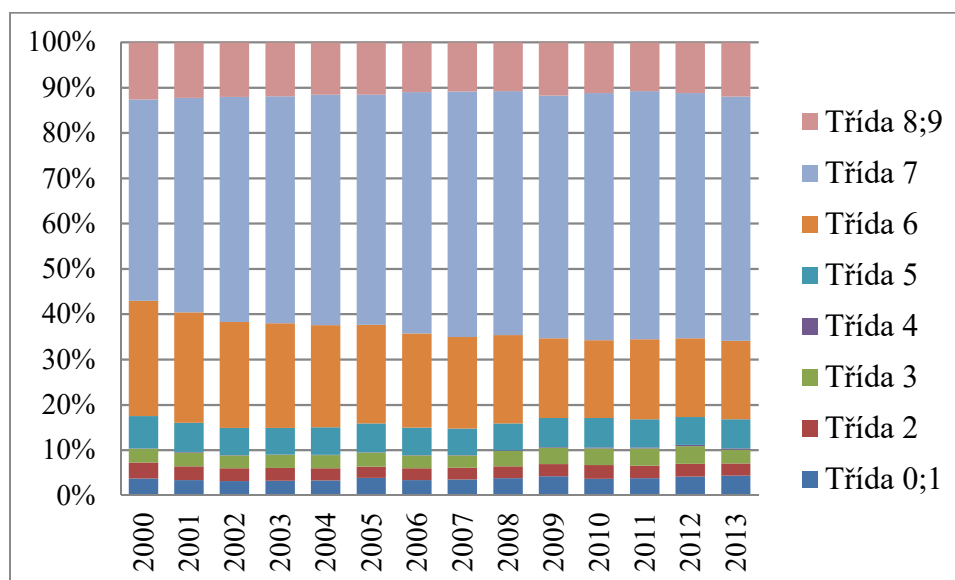
⁶⁴ Tamtéž.

Tabulka 2: Standardní mezinárodní klasifikace zboží – třídy SITC.

Třída 0, 1	Potravinářské zboží
Třída 2	Suroviny nepoužitelné s výjimkou paliv
Třída 3	Minerální paliva, maziva a příbuzné materiály
Třída 4	Živočišné a rostlinné oleje, tuky a vosky
Třída 5	Chemikálie a příbuzné výrobky jinde neuvedené
Třída 6	Tržní výrobky tříděné hlavně podle materiálu
Třída 7	Stroje a dopravní prostředky
Třída 8, 9	Průmyslové spotřební zboží a ostatní komodity

Zdroj: Vlastní zpracování podle Česká republika od roku 1989 v číslech: Zahraniční obchod České republiky podle tříd mezinárodní klasifikace SITC. Český statistický úřad [online]. 2013 [cit. 2014-10-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20541931/3201814_0603.xlsx>.

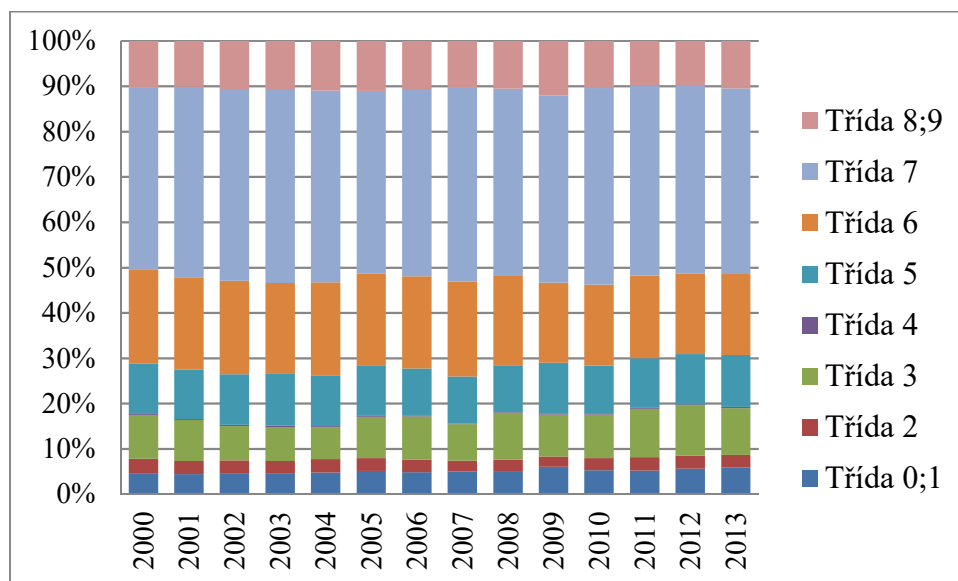
Z následujícího grafu můžeme vyčíst, že v českých vývozech v posledních letech dominují podle klasifikace SITC dvě skupiny komodit – tržní výrobky tříděné podle materiálu (skupina 6) a zejména pak stroje a dopravní prostředky (skupina 7). Procentní podíl na exportu se u skupiny 7 rok od roku zvyšoval a v důsledku toho se procentní podíl skupiny 6 snížil. Konkrétně se u skupiny 7 zvýšil objem ze 498,4 mld. Kč za rok 2000 na 1710,9 mld. Kč za rok 2013. Tento nárůst je způsoben zejména restrukturalizací našeho průmyslu, resp. investicemi do nových zařízení či nákupy nových technologií včetně know-how, s cílem konkurovat zahraničním výrobcům.

Graf 7: Vývoj exportu ČR podle tříd mezinárodní klasifikace SITC.

Zdroj: Vlastní zpracování podle Česká republika od roku 1989 v číslech: Zahraniční obchod České republiky podle tříd mezinárodní klasifikace SITC. Český statistický úřad [online]. 2013 [cit. 2014-10-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20541931/3201814_0603.xlsx>.

Velmi podobný vývoj je i u dovážených komodit, avšak jejich celková suma v mld. Kč činí od roku 2005 méně, než u vývozu. Největší podíl na celkovém importu opět tvořila třída 7, přičemž přebytek bilance této třídy (rozdíl exportu a importu) narostl z 1,7 mld. Kč za rok 2000 až na 555 mld. Kč za rok 2013.

Graf 8: Vývoj importu ČR podle tříd mezinárodní klasifikace SITC.

Zdroj: Vlastní zpracování podle Česká republika od roku 1989 v číslech: Zahraniční obchod České republiky podle tříd mezinárodní klasifikace SITC. Český statistický úřad [online]. 2013 [cit. 2014-10-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20541931/3201814_0603.xlsx>.

3.2 Vývoj inflace ČR

V ČR vykonává dohled nad finančním trhem Česká národní banka (dále jen ČNB). Tato ústřední banka ČR se sídlem v Praze je součástí Evropského systému centrálních bank a podílí se na plnění jeho cílů a úkolů. Podle Ústavy ČR a rovněž v souladu s primárním právem EU je hlavním cílem ČNB péče o cenovou stabilitu.⁶⁵

Stabilita měny má dvě dimenze – vnitřní (cenová stabilita) a vnější (kurzová stabilita). Cenová stabilita znamená mírný růst cen, především stabilitu spotřebitelských cen. Právě vytváření nízkoinflačního prostředí v ekonomice je významným předpokladem pro udržení hospodářského růstu. Avšak stabilita cen neznamená přímo neměnnost cen, ale v praxi se tím rozumí jejich mírný růst.⁶⁶

Pokud je růst cenové hladiny (inflace) příliš vysoký, dochází ke znehodnocení příjmů a úspor obyvatel, což znamená vyšší nominální úrokové sazby, které stimulují příliv krátkodobého rizikového kapitálu mající řadu nepříznivých dopadů.⁶⁷

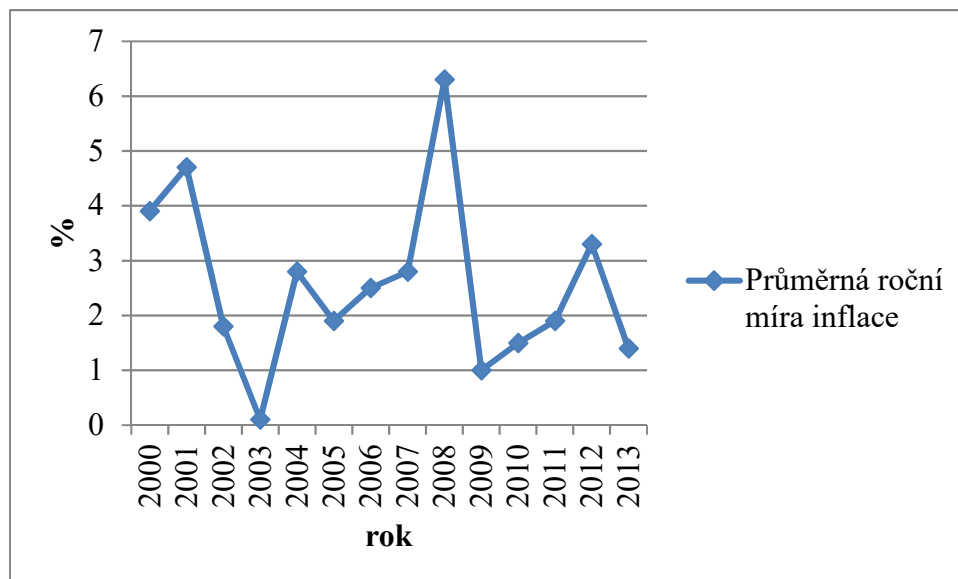
Vývoj průměrné roční míry inflace ve zkoumaném období je vyobrazen na následujícím grafu. Takto znázorněná míra inflace vyjadřuje procentní změnu průměrné cenové hladiny za

⁶⁵ O ČNB. Česká národní banka [online]. [2015] [cit. 2015-01-28]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/>.

⁶⁶ Monetární politika ČR. Regionalka.wz.cz [online]. [2014] [cit. 2015-01-28]. Dostupné z: <<http://regionalka.wz.cz/reg%20info/CNB.htm>>.

⁶⁷ Úloha měnové politiky. Česká národní banka [online]. [2015] [cit. 2015-01-28]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/uloha.html>.

dvanáct měsíců roku proti průměrné cenové hladině dvanácti měsíců předchozího roku. Tyto průměrné cenové hladiny jsou počítány z indexů spotřebitelských cen s indexním základem pro rok 2005.⁶⁸

Graf 9: Průměrná roční míra inflace v letech 2000 až 2013.

Zdroj: Vlastní zpracování podle Inflace - druhy, definice, tabulky. Český statistický úřad [online]. 2015 [cit. 2015-01-28]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/mira_inflace>.

Pro podrobnější analýzu vývoje inflace v ČR je potřeba rozklíčovat jednotlivé prvky spotřebního koše, z něhož se skládá index spotřebitelských cen. V následující tabulce je zachycen vývoj dvanácti skupin indexu spotřebitelských cen, z nichž u každé skupiny je sledována meziroční změna cen v procentech.

⁶⁸ Česká republika: hlavní makroekonomické ukazatele: Metodické vysvětlivky. Český statistický úřad [online]. 2014 [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/documents/10180/20555311/HLMAKRO.xls>>.

Tabulka 3: Index spotřebitelských cen ČR v letech 2000 až 2013.

Rok	Potraviny a nealko nápoje	Alkoholické nápoje, tabák a narkotika	Odívání a obuv	Bydlení, voda, energie, paliva	Bytové vybavení, zařízení domácnosti; opravy	Zdraví	Doprava	Pošty a telekomunikace	Rekreace a kultura	Vzdělávání	Stravování a ubytování	Ostatní zboží a služby
2000	1,0	4,2	-1,9	8,4	0,5	2,8	10,9	7,0	2,5	4,4	2,7	2,2
2001	5,1	3,2	-1,7	9,9	0,1	3,2	0,3	5,0	5,1	2,8	2,8	4,6
2002	-1,9	1,9	-2,6	6,1	-0,1	4,7	-1,9	3,3	2,0	3,6	3,5	4,0
2003	-2,2	0,9	-5,0	2,0	-1,6	4,0	0,1	-2,0	-0,3	3,0	1,8	2,9
2004	3,4	2,9	-4,0	3,5	-1,9	3,1	2,2	12,9	1,0	2,6	5,9	4,2
2005	-0,3	1,4	-5,3	4,1	-2,0	7,6	1,4	7,6	1,8	2,3	4,6	1,0
2006	0,8	1,2	-6,0	6,3	-1,3	4,7	1,6	6,8	1,4	3,5	2,6	1,9
2007	4,7	10,2	-0,8	3,4	-0,1	3,6	0,4	-	-	2,4	2,8	2,1
2008	8,1	9,9	-1,1	10,3	0,5	31,4	2,3	-2,7	0,8	2,7	7,0	4,7
2009	-3,9	6,5	-2,5	7,2	-0,6	-3,2	-5,8	-4,6	-0,9	2,7	2,3	1,9
2010	1,5	4,6	-2,6	1,7	-0,5	5,2	2,6	-2,1	-1,0	1,6	2,5	1,0
2011	4,6	3,1	-2,2	2,8	-1,5	2,9	2,8	-0,9	-1,9	2,2	1,5	0,9
2012	6,9	2,6	-3,1	5,0	-1,1	9,3	2,8	-2,4	-0,2	2,0	3,8	1,9
2013	4,9	3,6	-0,9	1,8	-1,0	2,4	-0,7	-8,9	0,3	1,4	2,0	1,6

Zdroj: Vlastní zpracování podle Indexy spotřebitelských cen (ročně): Míra inflace. Český statistický úřad: Veřejná databáze [online]. [2015] [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?potvr=Zobrazit+tabulku&go_zobraz=1&cislatab=CEN1112CU&child_sel0=1&voa=tabulka&str=tabdetail.jsp.

V roce **2000** měl na průměrnou roční míru inflace v úrovni 3,9 % výraznější vliv vzrůst cen ve skupině dopravy a ve skupině bydlení, voda, energie, paliva. V opačném případě došlo k cenovému poklesu ve skupině odívání a obuvi.⁶⁹

Během roku **2001** došlo v ekonomice ČR k určitým korekcím některých trendů. Došlo ke zpomalení tempa inflace, které se na konci roku 2001 usadilo na 4,7 % a dále došlo k téměř zastavení meziročního poklesu míry nezaměstnanosti, která byla ve výši 8,1 %. Růst průměrné

⁶⁹ Zpráva o inflaci: říjen 2000. Česká národní banka [online]. 2000 [cit. 2014-12-06]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2000/2000_rijen/download/zoj_2000_rijen.pdf.

meziroční inflace byl výsledkem působení řady různorodých faktorů, a to jak nákladového, tak poptávkového charakteru. Z vnějších faktorů to byl zejména vývoj cen ropy na světových trzích. Z hlediska skupin položek ve spotřebitelském koši nejvýrazněji ovlivnily cenový vývoj ceny rekreací, potravin a pohonných hmot.⁷⁰

V roce **2002** opět průměrná meziroční inflace klesala, kdy ke konci roku dosáhla výše 1,8 %. Na zpomalení inflace se zejména podílely potraviny a nealkoholické nápoje – jejich meziroční pokles činil 1,9 %. Dá se říci, že ke snížení spotřebitelské inflace přispěly téměř všechny hlavní skupiny položek, výjimkou je skupina alkoholických nápojů a tabáku a výraznější cenový nárůst ve skupině pošty a telekomunikace. Co se týče vlivu vnějších faktorů na inflaci ČR, tak svou rozhodující úlohu nadále sehrál pokračující trend k poměrně silné apreciaci kurzu koruny. Dalším vnějším faktorem byl rovněž meziroční pokles většiny cen energetických a neenergetických surovin na světových trzích (společně s apretací koruny vytvářely předpoklady pro snižování dovozních cen).⁷¹

Nízkoinflační vývoj ekonomiky nastal v roce **2003**. Meziroční inflace spotřebitelských cen se pohybovala kolem nulové hranice a tím se nacházela hluboko pod cílovým pásmem. Cenový vývoj v jednotlivých skupinách spotřebního koše byl značně diferencovaný. Většina položek tohoto koše byla poznamenána cenovým poklesem, nicméně nejvýraznější meziroční cenový růst nastal ve skupině zdraví (4,0 %), růst však během roku znatelně zpomalil, obdobný vývoj byl ve skupině vzdělávání. Nejvíce klesaly ceny ve skupině odívání a obuvi.⁷²

Rok **2004** znamenal oproti loňskému roku razantní růst průměrné roční míry inflace, která na konci roku 2004 dosahovala 2,8 %. Tento vzestup ovlivnil především růst cen zemědělských výrobců, dále zpožděné dopady úprav nepřímých daní z ledna 2004 a meziročně vyšší sezónní výkyv u některých položek. Konkrétně výrazné změny v cenách nastaly u pošty a telekomunikace, stravování a ubytování nebo bydlení. Také došlo k výraznému meziročnímu růstu cen pohonných hmot v návaznosti na mimořádně vysoký nárůst cen ropy na světových trzích, nicméně i tak na zrychlení růstu spotřebitelských cen ve čtvrtém čtvrtletí 2004 nepříspěly.⁷³

V následujícím roce **2005** byla inflace nejvýrazněji ovlivněna zrychlením růstu cen pohonných hmot, ke kterému došlo v návaznosti na vývoj cen ropy na světových trzích. Zrychlil také meziroční růst regulovaných cen, a to konkrétně u cen zemního plynu pro domácnost.⁷⁴

⁷⁰ Zpráva o inflaci: říjen/2001. Česká národní banka [online]. 2001 [cit. 2014-12-06]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2001/2001_rijen/download/zoi_2001_rijen.pdf.

⁷¹ Zpráva o inflaci: říjen/2002. Česká národní banka [online]. 2002 [cit. 2014-12-06]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2002/2002_rijen/download/zoi_2002_rijen.pdf.

⁷² Zpráva o inflaci: říjen/2003. Česká národní banka [online]. 2003 [cit. 2014-12-06]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2003/2003_rijen/download/zoi_2003_rijen.pdf.

⁷³ Zpráva o inflaci: říjen/2004. Česká národní banka [online]. 2004 [cit. 2014-12-06]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2004/2004_rijen/download/zoi_2004_rijen.pdf.

⁷⁴ Zpráva o inflaci: říjen/2005. In: Česká národní banka [online]. 2005 [cit. 2014-11-09]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2005/2005_rijen/download/zoi_10_2005.pdf.

Průměrná roční míra inflace se v roce **2006** nacházela blízko inflačního cíle, kdy dosahovala 2,5 %. V tomto roce byla inflace způsobena především růstem cen ve skupině pošty a telekomunikace, bydlení, voda, energie, paliva a také růstem cen ve skupině zdraví.⁷⁵

Hlavní příčinou růstu míry inflace ke konci roku **2007** byl dopad zvýšení spotřebních daní do cen tabákových výrobků – v tabulce 3 je v této skupině vidět roční nárůst cen ve výši 10,2 %. Znatelně se rovněž zvýšily ceny ve skupině bydlení a ceny potravin a nealkoholických nápojů.⁷⁶

Vysoký růst inflace v roce **2008** byl důsledkem vnějších i vnitřních faktorů. Vysoká inflace byla ovlivněna zejména vývojem světových cen energetických zdrojů a realizací některých reformních opatření na počátku roku 2008. Jednalo se konkrétně o zvýšení cen elektrické energie a zemního plynu pro domácnosti, zavedení poplatků ve zdravotnictví a zvýšení DPH z 5 % na 9 %.⁷⁷

Výrazný pokles celkové inflace v roce **2009** na 1 % byl důsledkem prohloubení poklesu cen potravin (pokles cen zemědělských výrobců v potravinářském průmyslu a na spotřebitelském trhu), regulovaných cen nebo snížení cen zemního plynu.⁷⁸

V roce **2010** došlo naopak k růstovému trendu míry inflace. K faktorům, které ovlivnily její růst, se řadí zvýšení obou dvou sazeb DPH o jedno procento k 1. 1. tohoto roku, a to z důvodu zvýšení příjmů do státního rozpočtu. Rovněž došlo ke zvýšení spotřební daně u lihovin a cigaret. Na růst míry inflace se rovněž podílel růst cen pohonných hmot v závislosti na růst cen ropy na světových trzích.⁷⁹

Průměrná roční míra inflace dosáhla za rok **2011** 1,9 % a byla tak jen nepatrně pod úrovní cíle ČNB. Nižší hodnota inflace byla způsobena jednak přetrvávající slabou domácí poptávkou, nízkým růstem mezd nebo klesajícími dovozními cenami finálních produktů.⁸⁰

V roce **2012** byla míra inflace ve výši 3,3 % a nacházela se tak nad úrovní inflačního cíle ČNB, kde horní toleranční pásmo je stanoveno na 3 %. Tato odchylka byla způsobena růstem cen energií, regulovaného nájemného a vlivem změny DPH, kdy došlo ke zvýšení snížené sazby z 10 % na 14 %. Svůj podíl na růst inflace měl i vyšší růst cen potravin a pohonných hmot.⁸¹

⁷⁵ Zpráva o inflaci: říjen 2006. In: *Česká národní banka* [online]. 2006 [cit. 2014-11-09]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2006/2006_rijen/download/zoi_10_2006.pdf>.

⁷⁶ Zpráva o inflaci: říjen 2007. *Česká národní banka* [online]. 2007 [cit. 2014-11-09]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2007/2007_rijen/download/zoi_10_2007.pdf>.

⁷⁷ Zpráva o inflaci: IV/2008. *Česká národní banka* [online]. 2008 [cit. 2014-11-08]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2008/2008_IV/download/zoi_IV_2008.pdf>.

⁷⁸ Zpráva o inflaci: IV/2009. *Česká národní banka* [online]. 2009 [cit. 2014-11-08]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2009/2009_IV/download/zoi_IV_2009.pdf>.

⁷⁹ Zpráva o inflaci: IV/2010. *Česká národní banka* [online]. 2010 [cit. 2014-11-08]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2010/2010_IV/download/zoi_IV_2010.pdf>.

⁸⁰ Zpráva o inflaci: IV/2011. *Česká národní banka* [online]. 2011 [cit. 2014-11-08]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2011/2011_IV/download/zoi_IV_2011.pdf>.

⁸¹ Zpráva o inflaci: IV/2012. In: *Česká národní banka* [online]. 2012 [cit. 2014-11-08]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2012/2012_IV/download/zoi_IV_2012.pdf>.

V následujícím roce **2013** se inflace razantně snížila na 1,4 % a nacházela se tak podstatně pod úrovní inflačního cíle. Na jejím snížení působila nižší korigovaná inflace bez pohonných hmot a v menší míře také regulované ceny. V opačném směru (tedy vlivy působící na růst inflace) inflaci ovlivňovaly nečekané úpravy DPH a vyšší ceny potravin.⁸²

3.3 Vývoj nezaměstnanosti ČR

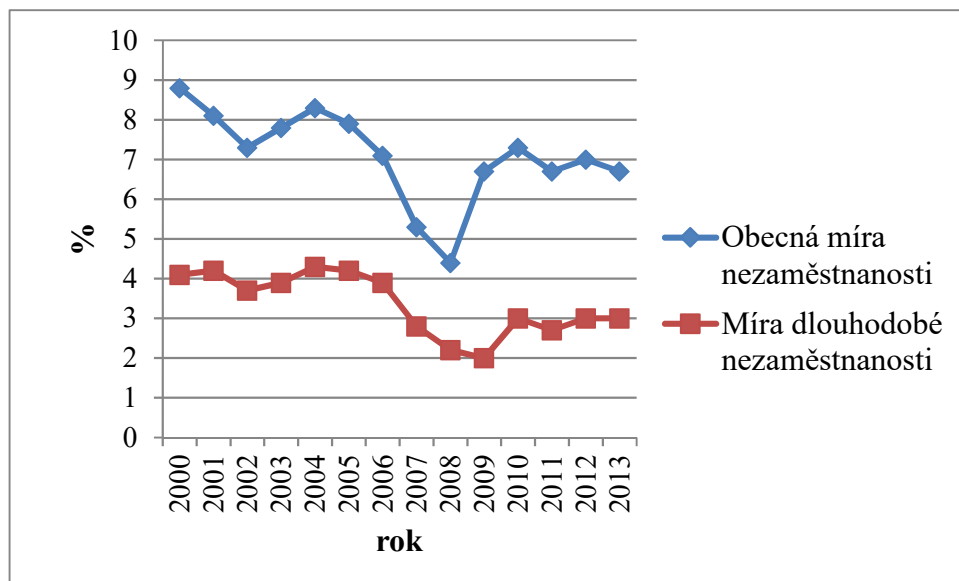
Nezaměstnanost je bezpochyby nepříjemným průvodním jevem rozvoje společenských systémů založených na tržní ekonomice. Pokud dosáhne vysoké míry, dochází ke zhoršení hospodářské situace státu, ovlivňuje celkové společenské klima a z pohledu každého člověka ovlivňuje jeho spokojenost a zdraví. Nezaměstnanost je proto společností vnímána jako významná porucha představující sociální a politický problém. V moderní ekonomii je jí věnována čím dál větší pozornost a představuje v současnosti jeden z nejsledovanějších a nejdiskutovanějších jevů tržních hospodářství.⁸³

Vývoj zaměstnanosti a nezaměstnanosti ČR v konkrétních číslech zobrazují následující dva grafy. V prvním grafu je vyobrazen vývoj obecné míry nezaměstnanosti, která je vypočítána na základě výběrového šetření pracovních sil (vychází z reprezentativního vzorku společnosti, který v tomto případě provedl Český statistický úřad). Vyjadřuje tedy podíl počtu nezaměstnaných na celkové pracovní síle v procentech. V grafu je dále vyobrazen vývoj dlouhodobé míry nezaměstnanosti, která je založena na počtu nezaměstnaných, kteří si hledali zaměstnání déle než 1 rok. Co se týče graficky vyobrazené míry zaměstnanosti, tak ta vyjadřuje podíl počtu zaměstnaných na počtu všech osob ve věku 15 let a starší.⁸⁴

⁸² Zpráva o inflaci: IV/2013. Česká národní banka [online]. 2013 [cit. 2014-12-06]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2013/2013_IV/download/zoi_IV_2013.pdf>.

⁸³ BUCHTOVÁ, Božena. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002, s. 7, 57, 71. ISBN 80-247-9006-8.

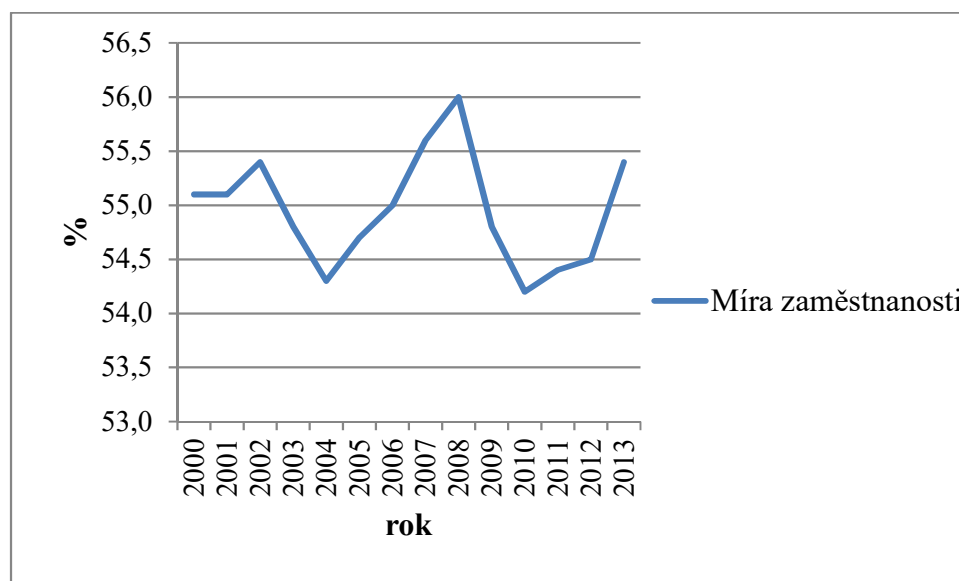
⁸⁴ Statistická ročenka trhu práce v České republice. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 2013 [cit. 2014-12-06]. Dostupné z: <<http://portal.mpsv.cz/sz/stat/stro>>.

Graf 10: Vývoj obecné míry nezaměstnanosti a míry dlouhodobé nezaměstnanosti ČR v % v letech 2000 až 2013.

Zdroj: Vlastní zpracování podle Zaměstnanost a nezaměstnanost od roku 1993. Český statistický úřad [online]. [2013] [cit. 2015-01-28]. Dostupné z:

<http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?vua=tabulka&cislatab=PRA1010CU&&kapitola_id=3>.

Graf 11: Vývoj míry zaměstnanosti ČR v % v letech 2000 až 2013.

Zdroj: Vlastní zpracování podle Zaměstnanost a nezaměstnanost od roku 1993. Český statistický úřad [online]. [2013] [cit. 2015-01-28]. Dostupné z:

<http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?vua=tabulka&cislatab=PRA1010CU&&kapitola_id=3>.

Míra zaměstnanosti se ve sledovaném období vyvíjela poměrně kolísavě. Její vývoj ovlivnily zejména dva faktory – v důsledku vysokých počtů studentů na středních školách došlo k poklesu míry zaměstnanosti 15 až 19letých a rovněž dochází k enormnímu růstu počtu vysokoškolských studentů, jejichž následkem je snížení míry zaměstnanosti 20 až 24letých. Na

druhé straně postupné zvyšování věku odchodu do starobního důchodu vede k růstu míry zaměstnanosti 55 až 59letých.⁸⁵

Rovněž významným faktorem ve vývoji nezaměstnanosti po roce 2000 byl vyšší nárůst v počtu odchodů do důchodu silnějších ročníků, avšak zároveň byla tato skutečnost tlumena prodlužující se zákonnou dobou pro odchod do starobního důchodu a dobrovolným odkladem odchodů do důchodu. V důsledku toho lze pak v grafech spatřit výraznější nárůst nezaměstnanosti v období let 2000 až 2005. Poté v letech 2006 až 2008 nastalo období poklesu míry nezaměstnanosti, na které se podílelo zejména odvětví průmyslu, který se oprostil od přezaměstnanosti a zvyšuje produktivitu práce. V tomto období dokonce některá odvětví (stavebnictví, strojírenství) vykazovala nedostatek pracovních sil a také nastala poměrně silná poptávka po méně kvalifikovaných profesích. Nicméně tento pozitivní vývoj pro trh práce vyvolal tlak na povolování zaměstnávání cizinců především z Ukrajiny, Vietnamu i Mongolska. Následující rok byl pak obdobím ekonomické krize, která přinesla negativní dopady na ekonomiku ČR.⁸⁶

Od roku **2000** do konce zkoumaného období docházelo tedy každoročně k nárůstu ekonomicky neaktivních obyvatel, tedy již zmíněných důchodců a také studentů. Na počátku milénia docházelo rovněž k jevu zvaný hystereze, neboli i když docházelo k růstu HDP (viz. Graf 1), tak míra nezaměstnanosti neklesala (v letech 2000 a 2001 vidíme konstantní vývoj míry nezaměstnanosti).

Mezi roky **2002** a **2003** došlo ke snížení míry zaměstnanosti, na kterou měla vliv zejména pokračující restrukturalizace hospodářství a privatizace podniků a také začleňování národní ekonomiky do světových hospodářských struktur. Rok **2004** byl významným rokem pro ČR, kdy jsme vstoupili do EU. Díky tomu vznikla možnost migrace za prací do členských států, což vyvolalo pozitivní účinky na vývoj nezaměstnanosti na tuzemském trhu práce. Vstup ČR do EU rovněž vyvolal příchod nových zahraničních investorů, kteří poskytli nová pracovní místa. Působení všech těchto faktorů lze spatřit v následující tabulce, kde v roce 2004 narostl počet volných míst na Úřadech práce o 11 015 a počet evidovaných uchazečů poklesl o 745 osob. Další významnou změnou, která nastala v roce 2004, byl zákon o zaměstnanosti č. 435/2004 Sb., který lépe chrání před nezaměstnaností a přispívá k příznivějšímu výsledku tohoto ukazatele. V zákoně došlo ke změně v podobě zpřísnění podmínek pro registraci na úřadech práce, výplat podpor v nezaměstnanosti a nastavení pravidel agentur, které zprostředkovávají práci. Také zákoník práce prošel aktualizací, kdy právě z důvodu vstupu do EU bylo nutné ho přizpůsobit podmínkám na trhu práce. Novela zákoníku práce se například týkala problematiky diskriminace a sexuálního obtěžování na pracovištích nebo řešila právní úpravu uzavírání pracovních smluv na dobu určitou.⁸⁷

⁸⁵ Vývoj zaměstnanosti. Český statistický úřad [online]. 2010 [cit. 2014-12-10]. Dostupné z: <<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/3111-10>>.

⁸⁶ ŠKÁRA, Martin. Vývoj nezaměstnanosti v ČR a její dopad na ekonomiku [online]. Brno, 2010 [cit. 2014-12-27]. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/309934/pravf_b/>. Bakalářská práce. Masarykova univerzita.

⁸⁷ ZAHORČÁK, Jiří. Vývoj nezaměstnanosti v ČR, vliv ekonomické krize na nezaměstnanost [online]. Praha, 2010 [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: <http://is.bivs.cz/th/9306/bivs_m/Vyvoj_nezamestnanosti_v_CR_vliv_ekonomicke_krize_na_nezamestnanost.pdf>. Diplomová práce. Bankovní institut vysoká škola Praha.

Tabulka 4: Vývoj počtu evidovaných uchazečů na Úřadě práce a počtu volných míst.

k 31.12.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Počet evidovaných uchazečů	457369	461923	514435	542420	541675	510416	448545
Počet volných míst	52 060	52 084	40 651	40 188	51 203	52 164	93 425
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Počet evidovaných uchazečů	354878	352250	539136	561551	508451	545311	596833
Počet volných míst	141066	91 189	30 927	30 803	35 784	34 893	35 178

Zdroj: Vlastní zpracování podle Statistická ročenka trhu práce v České republice 2013. Integrovaný portál MPSV [online]. 2014 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/stro/statisticka_rocenka_trhu_prace_v_cr_v_roce_2013.pdf>.

V následujícím roce **2005** opět trval ekonomický růst a pozitivní byla i skutečnost, že růst dlouhodobé míry nezaměstnanosti se zastavil. Tento pozitivní obrat v nezaměstnanosti lze přičítat právě přímými i nepřímými zahraničními investicemi. V roce **2006** v souladu s dalším růstem ekonomiky ČR rostla zaměstnanost a klesala nezaměstnanost. Stejně jako v předcházejících letech byl i v roce 2006 vývoj nezaměstnanosti ovlivněn sezónními faktory. V roce **2007** nastal poměrně velký obrat ve vývoji nezaměstnanosti. V tabulce 4 si lze všimnout, že úřady práce v ČR evidovaly celkem o 93 667 méně uchazečů o práci. Na zvýšení zaměstnanosti se do určité míry podílelo i to, že v roce 2007 vstoupila v platnost vyhláška č. 516/2006 Sb. o ustanovení území okresů ČR a obvodů hl. m. Prahy. Změna se týkala celkem 119 obcí ve 46 okresech a tím, že obce spadaly pod území s nejnižší zaměstnaností, tak nezaměstnanost v těchto krajích pochopitelně vzrostla. Míra obecné nezaměstnanosti klesla až na 5,3 % a to zejména díky velkému přebytku volných pracovních míst v oblasti služeb, strojírenství a elektrotechniky. Rok **2008** byl charakteristický nejnižší mírou obecné nezaměstnanosti za celé zkoumané období, a to i přes světovou krizi. Důvodem bylo to, že v ČR měla krize zpočátku minimální dopady a prudký nárůst jsme pocítili až na počátku roku 2009. V roce **2009** došlo tím pádem k prudkému poklesu poptávky po zboží a službách, což vedlo k omezení produkce podniků a některé dokonce uzavřely svoji výrobu. To se samozřejmě muselo projevit i v oblasti zaměstnanosti, kdy docházelo k masivnímu propouštění zaměstnanců. Tuto nelehkou situaci neulehčovaly ani banky, neboť omezovaly přístupy k finančním prostředkům. Světová krize v ČR nejvíce zasáhla automobilový průmysl, elektroprůmyslové odvětví a další produkci zboží dlouhodobé spotřeby.⁸⁸

V roce **2010** došlo zejména v důsledku postupně rostoucí výkonnosti průmyslových odvětví a tržních služeb k vzrůstu výkonnosti ekonomiky. V Grafu 10 sice můžeme za tento rok vidět další meziroční pokles míry zaměstnanosti, ale je důležité podotknout, že trh práce

⁸⁸ ZAHORČÁK, Jiří. Vývoj nezaměstnanosti v ČR, vliv ekonomické krize na nezaměstnanost [online]. Praha, 2010 [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: <http://is.bivs.cz/th/9306/bivs_m/Vyvoj_nezamestnanosti_v_CR_vliv_ekonomicke_krize_na_nezamestnanost.pdf>. Diplomová práce. Bankovní institut vysoká škola Praha.

reaguje na vývoj ekonomiky s určitým zpožděním. V roce **2011** nastal přechodný pokles nezaměstnanosti v důsledku mírného oživení ekonomiky, který v roce **2012** vystřídal její nárůst pokračující až do roku **2013**. Můžeme říci, že vývoj nezaměstnanosti v průběhu roku 2011 byl příznivější než v předchozím roce, kdy docházelo k postupné stabilizaci situace na trhu práce a odeznívání ekonomické krize.⁸⁹

3.4 Vývoj konkurenceschopnosti ČR

V dnešním globalizovaném světě nabývá konkurenceschopnost států stále více na významu. Konkurenceschopnost má na ekonomickou bezpečnost státu celkem podstatný vliv, neboť se odráží v růstu HDP, ve vysoké prosperitě národa a všeobecného blahobytu. Aby ČR uspěla v globalizované ekonomice, musí proto své výhody co nejlépe využít a rovněž si uvědomit své nedostatky, které by pak mohla proměnit v příležitosti.

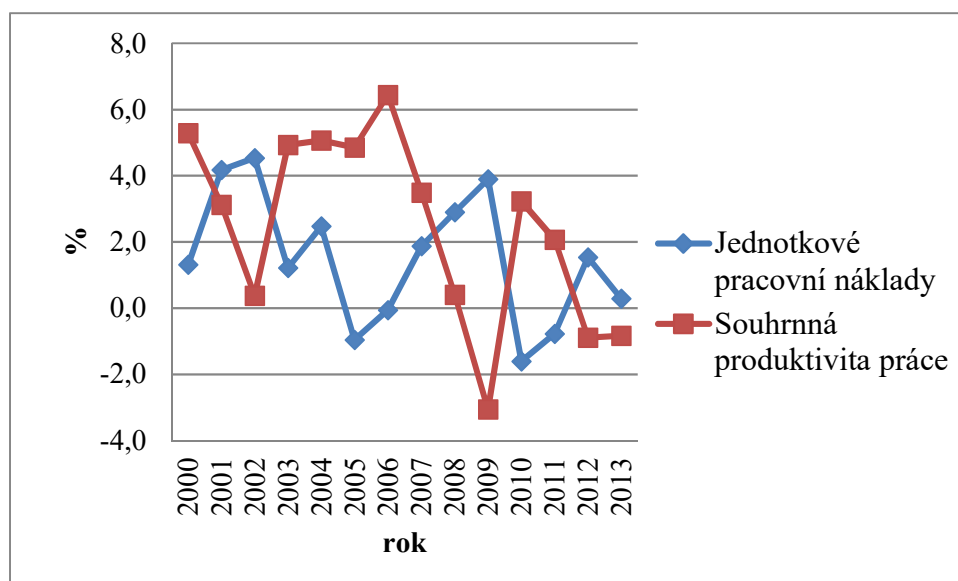
Konkurenceschopnost ČR podle cenové – nákladových metod

Cenové a nákladové metody spadají do užšího pojetí měřitelných indikátorů konkurenční schopnosti. Základem pro konstrukci těchto ukazatelů jsou indikátory vývoje relativních cen, nákladů a indikátory relativního vývoje směnných kurzů.⁹⁰ Práce se zabývá jednotkovým pracovním nákladem, produktivitě práce a reálnému efektivnímu kurzu.

Jednotkové pracovní náklady patří k významným ukazatelům cenové konkurenceschopnosti, přičemž čím nižší jsou, tím více je ekonomika daného státu konkurenceschopná. Jelikož jednotkové pracovní náklady vyjadřují podíl nákladů práce (mzdy a náhrady na zaměstnance) k produktivitě práce (HDP na pracovníka), tak je zřejmé, že s klesající produktivitou zaměstnaných musí jednotkové náklady vzrůst. Důkazem tohoto vztahu je Graf 12, kde vidíme, že pokud je tempo růstu jednotkových pracovních nákladů ČR na nízké úrovni (například v roce 2005), tak souhrnná produktivita práce vzroste. Souhrnnou produktivitou práce je myšlen podíl HDP (v cenách roku 2000) a celkové zaměstnanosti podle národních účtů. Z grafu je rovněž patrné, že produktivita práce v ČR v posledních letech (2012 a 2013) stagnovala, což lze vyvodit z Grafu 1 a Grafu 10, které ukazují, že tempo růstu HDP v ČR bylo v těchto letech záporné a míra nezaměstnanosti rovněž stagnovala na téměř stejné úrovni.

⁸⁹ Statistická ročenka trhu práce v České republice. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 2013 [cit. 2014-12-06]. Dostupné z: <<http://portal.mpsv.cz/sz/stat/stro>>.

⁹⁰ KUBIŠTA, Václav. *Mezinárodní ekonomické vztahy*. 1. vyd. Praha: HZ, 1999, s. 317. ISBN 80-86009-29-7.

Graf 12: Vývoj jednotkových pracovních nákladů a produktivity práce ČR v letech 2000 až 2013.

Zdroj: Vlastní zpracování podle Česká republika: hlavní makroekonomické ukazatele. Český statistický úřad [online]. 2014 [cit. 2015-02-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20555311/HLMAKRO.xls>.

Dalším indikátorem vývoje mezinárodní konkurenceschopnosti země je reálný efektivní kurz koruny (REER). Tímto indikátorem se obecně rozumí různé míry relativních cen nebo nákladů, které jsou vyjádřené v určité měně. Jestliže index reálného efektivního kurzu koruny dosahuje hodnoty nad 100, tak signalizuje tendenci ke snižování konkurenceschopnosti dané země proti základnímu období.⁹¹

Vzorec reálného efektivního kurzu je vyjádřen jako:

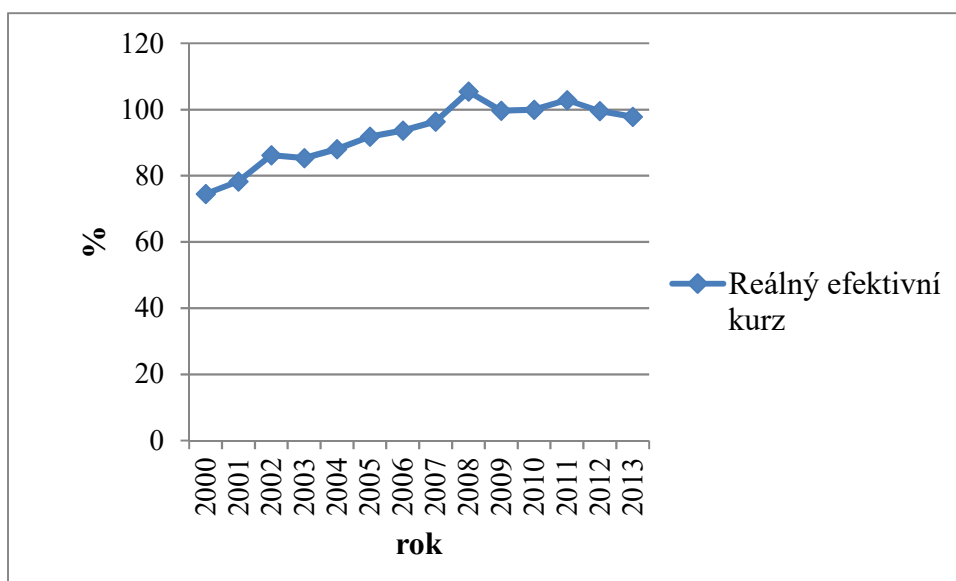
$$REER = \frac{N \cdot P_Z}{P_D},$$

kde N značí nominální směnný kurz, P_Z je zahraniční cenová hladina a P_D je domácí cenová hladina.⁹²

Reálný efektivní kurz v České republice od roku 2000 postupně sílil, tak jak je patrné z Grafu 13 a v roce 2008 dosáhl nejvyšší hodnoty 105,4 %, tedy postupně docházelo ke snižování konkurenceschopnosti. V ČR je vývoj REER ovlivněn zejména dlouhodobým posilováním nominálního kurzu koruny a také rychlejším tempem míry inflace. Na vliv REER mají rovněž jednotkové náklady práce, které právě v roce 2008 výrazně narostly, a proto reálný efektivní kurz dosáhl vysoké hodnoty nad 100 %. Pokud například vzrostou mzdy zaměstnanců v ČR, může dojít ke zvýšení motivace firem přestěhovat svoji výrobu do zahraničí.

⁹¹ Česká republika: hlavní makroekonomické ukazatele: Metodické vysvětlivky. Český statistický úřad [online]. 2014 [cit. 2015-02-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20555311/HLMAKRO.xls>.

⁹² KUBIŠTA, Václav. *Mezinárodní ekonomické vztahy*. 1. vyd. Praha: HZ, 1999, s. 318. ISBN 80-86009-29-7.

Graf 13: Vývoj reálného efektivního kurzu ČR v letech 2000 až 2013.

Zdroj: Vlastní zpracování podle Česká republika: hlavní makroekonomické ukazatele. Český statistický úřad [online]. 2014 [cit. 2015-02-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20555311/HLMAKRO.xls>.

Z pohledu cenově-nákladových indikátorů konkurenční schopnosti ČR lze usoudit, že během sledovaného období se téměř u všech zkoumaných ukazatelů projevil negativní trend a ČR si oproti roku 2000 pohoršila pozici v konkurenceschopnosti. Výjimkou je ukazatel jednotkových pracovních nákladů (respektive náročnosti produktu na mzdy), u kterého je zaznamenán rozdíl rovného 1 %, tzn. v ČR došlo ke snížení nákladů práce.

Konkurenceschopnost ČR podle Světového ekonomického fóra

Měření konkurenceschopnosti podle mezinárodních institucí, jako je Světové ekonomické fórum (World Economic Forum, dále jen WEF), patří ke komplexnějšímu hodnocení konkurenční schopnosti podle vícero kritérií. WEF každoročně publikuje ve své Zprávě o globální konkurenceschopnosti tzv. Index globální konkurenceschopnosti (Global Competitiveness Index, dále jen GCI), který nabývá hodnoty od 1 do 7, přičemž 7 je nejlepší výsledek.

Index GCI sleduje vývoj konkurenceschopnosti dané země podle třech základních indexů, je ale důležité podotknout, že tyto tři základní indexy se během zkoumaného období do určité míry změnil. Mezi lety 2000 až 2005 byla skladba indexů odlišná než v letech 2006 až 2013. Každý index se pak skládá z dalších subindexů, celou skladbu indexu GCI znázorňuje následující tabulka.

Tabulka 5: Skladba indexu GCI v letech 2000 až 2005 a 2006 až 2013.

Skladba indexu GCI v letech 2000 až 2005	Skladba indexu GCI v letech 2006 až 2013
Index technického rozvoje • subindex inovací • subindex informačních a komunikačních technologií	Index základních potřeb • instituce • infrastruktura • makroekonomická stabilita • zdraví a primární vzdělání
Index veřejných institucí • subindex smluv a zákonitostí • subindex korupce	Index zlepšování efektivity • vyšší vzdělání • efektivita trhu zboží • efektivita trhu práce • rozvoj finančního trhu • technologické prostředí • velikost trhu
Index makroekonomického prostředí • subindex makroekonomické stability • subindex úvěrového ratingu • subindex výdajů vládních institucí	Index faktorů inovací • výkonnost podniků • inovace

Zdroj: Vlastní zpracování podle Reports. World Economic Forum [online]. [2001-2014] [cit. 2015-02-07]. Dostupné z: <<http://www.weforum.org/reports?filter%5Btype%5D=Competitiveness>>.

Jednotlivé subindexy jsou naplňovány tzv. tvrdými a měkkými daty, resp. statistickými údaji a odpověďmi respondentů na dané otázky. Například hodnota subindexů technického rozvoje (podle měkkých dat), je získána na základě následujících otázek:

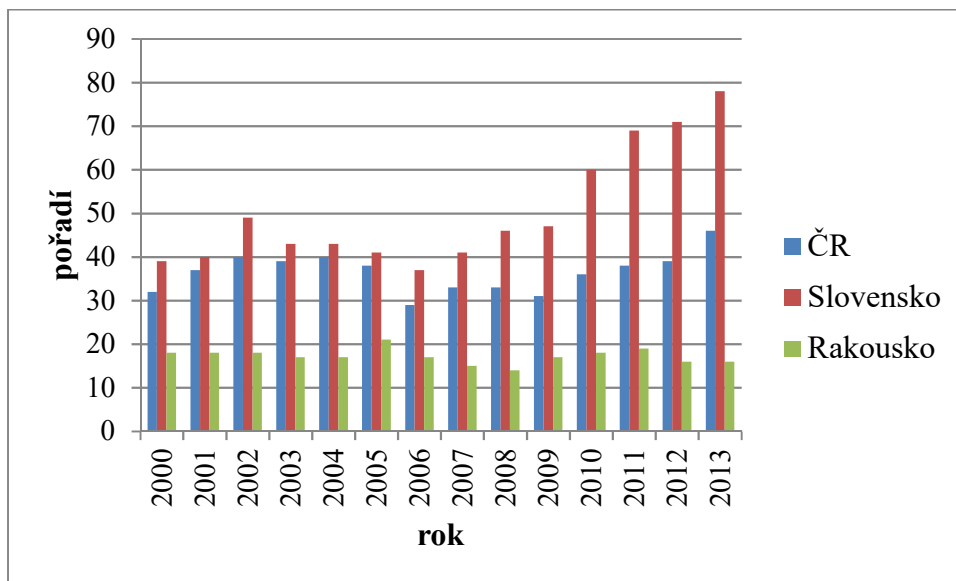
Jaké je postavení ČR v oblasti technologií vzhledem ke světovým lídrům? Mají společnosti v ČR zájem zavádět nové technologie? Jak intenzivní je přístup k internetu ve školách? Představují informační a komunikační technologie významnou prioritu pro vládu? A další.

Hodnoty jednotlivých subindexů technického rozvoje jsou rovněž naplňovány podle tvrdých dat, do kterých se řadí například podíl obyvatelstva s terciárním vzděláním, počet uživatelů mobilních telefonů nad 100 obyvatel nebo počet návštěvníků internetu nad 10 000 obyvatel.⁹³

V následujícím grafu můžeme vidět vývoj pozice ČR v indexu GCI během sledovaného období. Pro porovnání je tento vývoj znázorněn i u Slovenské republiky a Rakouska. Kromě

⁹³ The Global Competitiveness Report 2001-2002. National Electronics and Computer Technology Center [online]. 2002 [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: <<http://www.nectec.or.th/pld/indicators/documents/WEF-%20Global%20Competitiveness%20Report%202001.pdf>>.

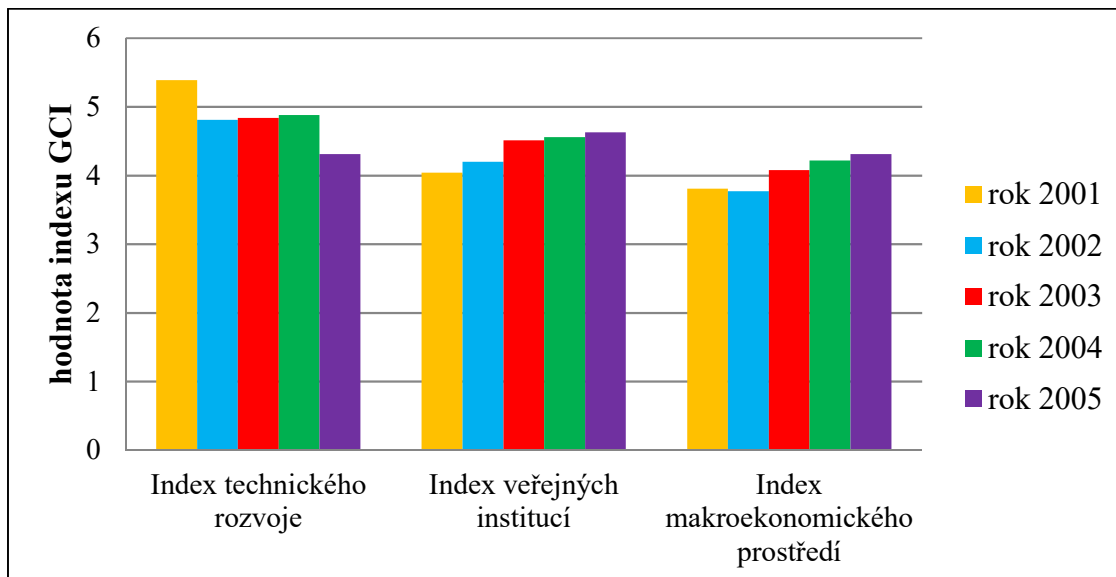
Rakouska si jak ČR, tak i Slovensko pohoršilo v postavení konkurenceschopnosti. Česká republika se konkrétně propadla z 32. místa v roce 2000 na 46. místo v roce 2013, nicméně i tak je to poměrně slušná pozice, jelikož WEF měří konkurenceschopnost zpravidla u 120 až 150 zemí světa.

Graf 14: Vývoj pozice ČR, Slovenska a Rakouska v indexu GCI v letech 2000 až 2013.

Zdroj: Vlastní zpracování podle Reports. World Economic Forum [online]. [2001-2014] [cit. 2015-02-07].
Dostupné z: <<http://www.weforum.org/reports?filter%5Btype%5D=Competitiveness>>.

Následující graf ukazuje rozdíly hodnot třech základních indexů mezi lety 2001 až 2005.

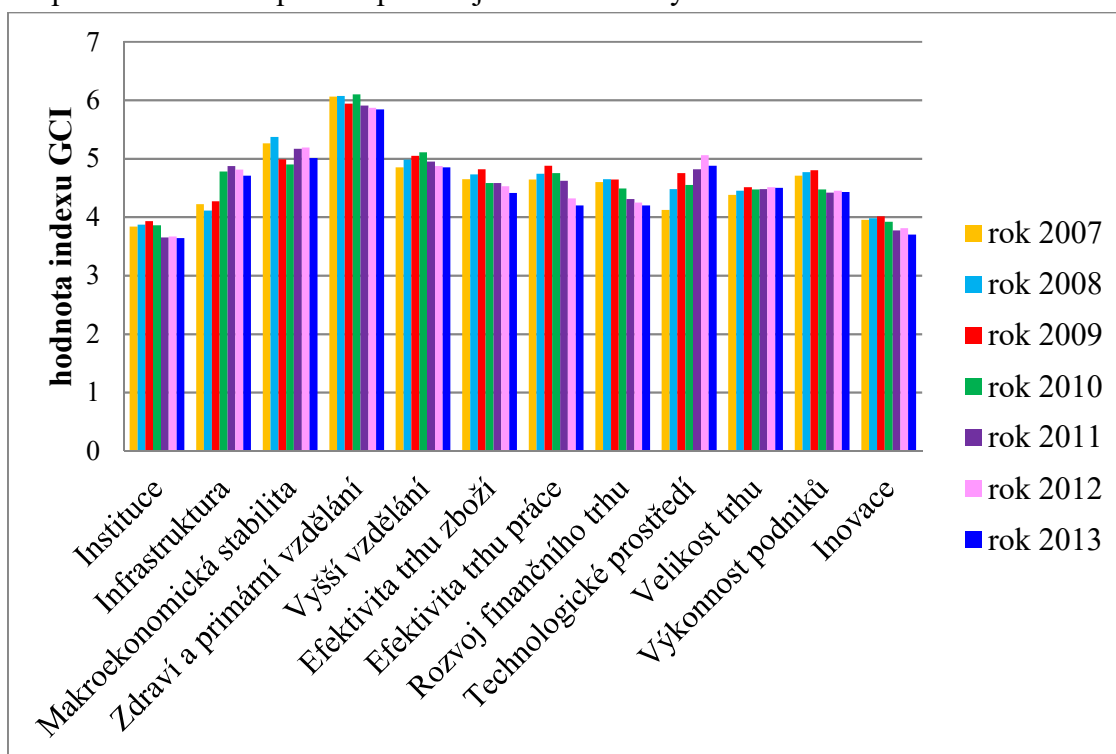
Graf 15: Vývoj indexu GCI ČR v jednotlivých pilířích konkurenceschopnosti v letech 2001 až 2005.

Zdroj: Vlastní zpracování podle Reports. World Economic Forum [online]. [2001-2014] [cit. 2015-02-07].
Dostupné z: <<http://www.weforum.org/reports?filter%5Btype%5D=Competitiveness>>.

Z grafu je patrné, že v ČR docházelo v tomto období k poklesu technického rozvoje, naopak růst vykazoval index veřejných institucí a makroekonomického prostředí.

Pokračující trend jednotlivých kritérií (pilířů) konkurenceschopnosti ČR lze spatřit na následujícím grafu, kde je patrná vyšší hodnota faktoru zdraví a primárního vzdělání, která je dle mého názoru na velmi dobré úrovni oproti jiným státům. Výrazné zlepši mezi lety 2007 a 2013 je rovněž zřejmé u faktoru technologického prostředí, kde ČR držela 34. pozici za rok 2013 a to z celkového počtu 148 zkoumaných zemí.

Ještě bych zde chtěla podotknout, že rok 2006 nebyl v grafu vyobrazen z toho důvodu, že v tomto roce byl index GCI vyhodnocen o něco jinými subindexy, než v roce 2007. Pravděpodobně to lze zapříčinit probíhající změně ve vykazování indexu od roku 2005.

Graf 16: Vývoj indexu GCI ČR v jednotlivých pilířích konkurenceschopnosti v letech 2007 až 2013.

Zdroj: Vlastní zpracování podle Reports. World Economic Forum [online]. [2001-2014] [cit. 2015-02-07]. Dostupné z: <http://www.weforum.org/reports?filter%5Btype%5D=Competitiveness>.

Analýza konkurenceschopnosti ČR podle WEF ukázala, že jsme se v žebříčku zkoumaných zemí rok od roku stále více propadali na nižší pozici. Propad byl zapříčiněn například výraznou korupcí (viditelný pokles u subindexu instituce) nebo zhoršováním domácích podmínek. Korupčnost bývá právě důsledkem snižování důvěryhodnosti země pro zahraniční investory a jeho míra souvisí s málo transparentním a špatně fungujícím veřejným sektorem. Dalším významně problematickým faktorem, který vedl ke snížení konkurenceschopnosti ČR, byla neefektivní státní správa a náročnost daňového systému spojená především s výběrem daní. Problémem je zde rovněž poměrně častá změna daňových sazeb, což vede k vyšší administrativní zátěži. Avšak nejdůležitějším faktorem při měření konkurenceschopnosti jsou inovace, protože jsou důležitým prvkem vedoucím k dlouhodobé

ekonomické prosperitě. Bohužel v této oblasti si ČR pohoršila celkově o 17 příček během sledovaného období.⁹⁴

3.5 Vývoj surovinové dostatečnosti a její vývoj v ČR

Problematika surovinové dostatečnosti a její vývoj v ČR bude probírán v následujícím tématu.

3.6 Vývoj obranné síly ČR

Zajištění obranné síly je nezbytné pro přežití státu. V současné době mají vojenské hrozby o něco jiný charakter než v minulosti (například terorismus nebo kybernetické války), přičemž zajištění bezpečnosti je o to více náročnější.

Obranná (vojenská) síla státu je určována jednak složkou koncepční, fyzickou, morální, ale i složkou psychologickou. Důvodem je fakt, že obranyschopnost státu je rovněž determinována kvalitativní mírou vycvičenosti a morální úrovní připravenosti ozbrojených sil.⁹⁵ Následující podkapitola je zaměřena na analýzu fyzické složky vojenských sil ČR, která je tvořena jednak vývojem jednotlivých složek výdajů vojenského rozpočtu a početním stavem personálu.

Armáda ČR prošla během zkoumaného období řadou změn, kdy například došlo ke zrušení vojenské základní služby a staly jsme se součástí profesionalizace ozbrojených sil, která je již deset let ryze na zaměstnaneckém principu.

Vývoj výdajů kapitoly Ministerstva obrany (dále jen MO) je znázorněn v následující tabulce, kde jsou tyto výdaje vyčísleny bez převodu nevyčerpaných prostředků do rezervního fondu. Výdaje kapitoly měly zpravidla do roku 2005 rostoucí tendenci, poté dochází ke každoročnímu poklesu vojenských výdajů, výjimkou je rok 2009, kdy výdaje MO oproti předchozímu roku vzrostly o 1996,8 mil. Kč. Rovněž podíl obranných výdajů na výdajích státního rozpočtu vykazuje klesající tendenci, kdy do roku 2005 se podíl držel přibližně v rozmezí 6 a 7 %, po roce 2005 došlo k výraznému meziročnímu propadu výdajů až na 3,5 % v roce 2013.

Vstupem ČR do NATO v roce 1999 jsme přijali dohodu, že na obranu budeme vynakládat 2 % HDP. Nicméně tento závazek neplní téměř žádný členský stát, v případě ČR byl podíl vojenských výdajů na HDP plněn pouze do roku 2003, poté docházelo k razantnímu propadu až na 1,06 % v roce 2013, což je velmi výrazně pod hranici doporučovanou Severoatlantickou aliancí pro správný chod obrany.

⁹⁴ Analýza mezinárodní konkurenceschopnosti ČR v roce 2013. *Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. říjen 2013 [cit. 2015-02-13]. Dostupné z: <<http://download.mpo.cz/get/49601/55999/605654/priloha001.pdf>>.

⁹⁵ ŠILHAN, Vladimír. Stav a trendy vývoje vojenské síly vybraných zemí. *SBP: STŘEDISKO BEZPEČNOSTNÍ POLITIKY* [online]. 2012 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: <http://sbp.fsv.cuni.cz/SBP-254-version1-WP_16.pdf>.

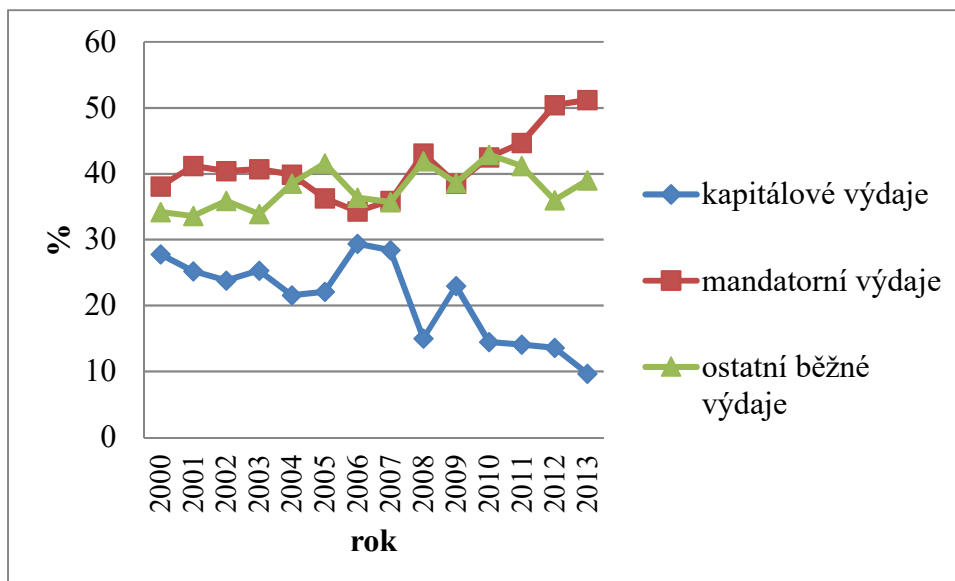
Tabulka 10: Vývoj výdajů kapitoly MO v letech 2000 až 2013 a jejich podíl na HDP a státním rozpočtu.

Rozpočtový rok	Výdaje kapitoly MO (v mil. Kč)	Podíl výdajů kapitoly MO na HDP (v %)	Podíl výdajů kap. MO na výdajích státního rozpočtu (v mld. Kč)
2000	44 669,7	2,35 %	7,1 %
2001	44 977,5	2,10 %	6,5 %
2002	48 924,1	2,23 %	6,6 %
2003	53 193,9	2,21 %	6,6 %
2004	52 481,2	1,9 %	6,0 %
2005	58 445,0	2,00 %	6,3 %
2006	55 358,4	1,72 %	5,4 %
2007	54 948,8	1,55 %	5,0 %
2008	49 827,1	1,35 %	4,5 %
2009	51 823,9	1,43 %	4,4 %
2010	47 705,7	1,29 %	4,1 %
2011	43 785,2	1,17 %	3,8 %
2012	42 007,2	1,10 %	3,6 %
2013	40 765,3	1,06 %	3,5 %

Zdroj: Vlastní zpracování podle Resortní rozpočet: Základní ukazatele státního rozpočtu v kapitole Ministerstvo obrany ČR v letech 1993 - 2014. Ministerstvo obrany České republiky [online]. 2014 [cit. 2015-01-30]. Dostupné z: <<http://www.mocr.army.cz/scripts/detail.php?id=5146>>.

Další důležitou informací je struktura vojenských výdajů a jejich vývoj, který vyobrazuje následující graf. V rámci mikroekonomického přístupu k vojenským výdajům bylo vyvinuto tzv. alokační pravidlo 50-30-20, které hovoří o tzv. optimálním složení vojenského rozpočtu, kde mandatorní výdaje (výdaje na personál) nemají dlouhodobě překročit 50 % rozpočtu, ostatní běžné (provozní) výdaje by měly být kolem 30 % rozpočtu a kapitálové výdaje (výdaje na rozvoj) by se měly dlouhodobě pohybovat kolem 20 %.⁹⁶ Toto alokační pravidlo bylo stanoveno v Koncepci výstavby profesionální AČR z roku 2003. Na základě grafu můžeme konstatovat, že během sledovaného období se ČR snažila udržet mandatorní výdaje pod 50 %, nicméně během posledních dvou let tento podíl poměrně výrazně narostl. Kapitálové výdaje jsou odrazem modernizace ozbrojených sil a v případě ČR se toto tempo modernizace celkem rapidně snižuje, a to až pod hranici 10 %, což je ohrožením dlouhodobého rozvoje schopností ozbrojených sil. Třetí složka – ostatní běžné výdaje se pohybovaly poměrně stabilně mezi 30 a 40 procenty, tzn. je zde vidět snaha dostatečného zabezpečení například výzbroje a techniky.

⁹⁶ PERNICA, Bohuslav. *Profesionální armáda v České republice: prvních pět let*. 1. vyd. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2012, s. 91. ISBN 978-80-86729-72-5.

Graf 21: Vývoj složek vojenských výdajů v procentech v letech 2000 až 2013.

Zdroj: Vlastní zpracování podle Závěrečné účty státního rozpočtu České republiky za rok 2000 až 2013: Kapitola 307 - Ministerstvo obrany. Ministerstvo obrany České republiky [online]. 2000-2013 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <<http://www.mocr.army.cz/scripts/detail.php?id=5146>>.

Kromě vojenských výdajů je důležitým měřítkem vojenské síly státu počet vojáků. Významnou skutečností, která ovlivnila vývoj výdajů kapitoly MO, je bezpochyby zrušení branné povinnosti k 1. 1. 2005, která zpravidla vedla k nárůstu výdajů souvisejících s profesionalizací armády, kdy mezi roky 2004 a 2005 lze spatřit nejvyšší rozdíl v nárůstu obranných výdajů ve výši 5963,8 mil. Kč. Vliv na pokles obranných výdajů v následujících letech měl rovněž pokles osob vojenského personálu, který je zobrazen v následující tabulce. Tento úbytek v počtu osob resortu MO má za následek mimo jiné pokles v oblasti běžných výdajů, které jsou součástí celkových výdajů kapitoly MO.

Tabulka 11: Vývoj počtů vojenského personálu v letech 2000 až 2013.

Stav k 1.1.	Vojáci z povolání	Vojáci základní služby	Vojáci celkem
2000	23 721	31 185	54 906
2001	23 184	24 955	48 139
2002	20 627	21 235	42 338
2003	21 249	17 363	38 610
2004	21 055	6 359	27 383
2005	22 145	0	22 145
2006	23 110	0	23 110
2007	24 229	0	24 229
2008	24 334	0	24 334
2009	24 103	0	24 103
2010	23 136	0	23 136
2011	22 261	0	22 261
2012	21 751	0	21 751
2013	21 733	0	21 733

Zdroj: Vlastní zpracování podle Vývoj skutečných počtů osob v resortu MO ČR v letech 1993-2015. Ministerstvo obrany České republiky [online]. 4. 2. 2015 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: <<http://www.mocr.army.cz/scripts/detail.php?id=51566>>.

Podle mého názoru je současný početní stav naší armády, který se pohybuje kolem 21 000, celkem nedostačující pro zajištění vnější bezpečnosti. Mimo to mělo být podle plánu o 5000 vojáků více, přičemž se ještě uvádí, že až pětina české armády funguje pouze na papíře. Současným problémem je také problematický nábor nových osob do armády, kdy na jednoho přijatého vojáka je nutné oslovit zhruba 20 zájemců, neboť až polovina z nich neprojde kvůli zdravotní nezpůsobilosti.⁹⁷

⁹⁷ DANDA, Oldřich. Armáda se bojí krize. Nejsou lidi. *Univerzita obrany* [online]. 6.5.2014 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.unob.cz/verejnost_media/Documents/zpravy_uo_2014/05/20140506_Pravo.pdf>.

Závěr

V poslední části tématu byl analyzován vývoj jednotlivých atributů, které vyjadřují ekonomické zabezpečení státu. Ve sledovaném období, tedy v letech 2000 až 2013, se udály dva základní momenty, které do určité míry ovlivnily vývoj některých makroekonomických ukazatelů. Prvním významnějším okamžikem byl rok 2004, kdy ČR vstoupila do EU, a tím vznikla možnost volného pohybu osob, služeb, zboží a kapitálu. Vstup do EU se pozitivně projevil zejména ve vývoji míry nezaměstnanosti, kdy vznikla možnost migrace za prací do zahraničí a rovněž došlo k přílivu nových zahraničních investorů, kteří u nás vytvořili nová pracovní místa. Pozitivní účinek vstupu do EU se projevil i v bilanci zahraničního obchodu, a to například v podobě snadnějšího proniknutí na evropské trhy. Druhým významnějším okamžikem, který nastal během sledovaného období, bylo vypuknutí celosvětové ekonomické krize v roce 2008, která byla důsledkem hypoteční krize ve Spojených státech amerických. Krize se v ČR plně projevila na počátku roku 2009, a to v podobě výrazného poklesu reálného HDP, v poklesu vývozu a dovozu zboží a služeb, dále ve skokovém nárůstu státního a vládního zadlužení, v nárůstu míry nezaměstnanosti a rovněž i v poklesu souhrnné produktivity práce.

Analýza u nejpoužívanějšího makroekonomického ukazatele HDP ukázala, že kromě výše dvou zmíněných okamžiků, které nastaly během sledovaného období, ovlivnily HDP také rozsáhlé záplavy z roku 2002 a mírnější recese, která v ČR nastala v letech 2012 až 2013. Tato recese byla na rozdíl od té v roce 2009 způsobena vnitřními faktory, a to konkrétně klesajícími výdaji na konečnou spotřebu domácností, které byly analyzovány v rámci výdajové metody výpočtu HDP.

V rámci hospodářského růstu byla ještě provedena analýza státního a vládního dluhu. U tohoto makroekonomického ukazatele sice ČR ještě stále splňuje tzv. kritérium dlouhodobě udržitelného stavu veřejných financí, nicméně problém nastává v tom, že vývoj veřejného zadlužení během sledovaného období rostlo exponenciálně, tudíž vyvstává zde důležitá otázka, jakým způsobem zastavit poměrně rychlý každoroční nárůst státního a vládního dluhu.

Dalším a vcelku významným ukazatelem, který ovlivňoval hospodářský růst ČR, byla bilance zahraničního obchodu. Kromě vstupu do EU měl velmi pozitivní vliv na jeho vývoj přijatý systém zahraničních pobídek, který do naší země přinesl moderní technologie a know-how. Podle analýzy zbožové struktury zahraničního obchodu ČR vyplynulo, že se naše výroba rok od roku více přeorientovala na výrobky s vyšší přidanou hodnotou, což představuje vysoký podíl třídy 7 – Stroje a dopravní prostředky, a to ve struktuře vývozu i dovozu.

Druhým analyzovaným atributem ekonomické bezpečnosti byla měnová stabilita, která je spojená s makroekonomickým ukazatelem inflace. Během sledovaného období se míra inflace pohybovala v rozpětí od 0,1 % do 6,3 %. Z analýzy vyplynulo, že k největším výkyvům v míře inflace došlo v roce 2001, 2003 a 2008. Zatímco v roce 2003 nastal výkyv směrem k nule a ovlivněn byl nejvíce poklesem cen ve skupině odívání a obuvi, tak v roce 2008 byla míra inflace poměrně vysoko na 6,3 %, kdy příčinou bylo navýšení sazby daně z přidané hodnoty a zejména zvýšení regulovaných cen, na kterých se nejvíce podílely ceny energií pro domácnosti. V následujících letech již vývoj míry inflace nebyl až tak kolísavý a ČR naopak směřuje do budoucna spíše k deflaci. Tento fakt řešila ČNB v listopadu roku 2013, kdy se rozhodla intervenovat na devizovém trhu s cílem oslabit českou korunu na hodnotu kolem 27 korun za euro.

Analýza vývoje obecné míry nezaměstnanosti se během sledovaného období vyvíjela podobně kolísavě, jako již zmíněná míra inflace. V letech 2000 až 2006 se míra nezaměstnanosti pohybovala zpravidla mezi 7 % až 8 %, ovlivněna byla zejména odchodem do starobního důchodu silnějších ročníků narozených po 2 světové válce. V tomto období také ekonomika ČR (resp. reálný HDP) rostla vysokým tempem a docházelo k růstu produktivity. Od roku 2006 do roku 2008 byla situace příznivější, míra nezaměstnanosti klesala, a to například díky silné poptávce po méně kvalifikovaných profesích. Zlom nastal v roce 2009, kdy vypukla krize, nezaměstnanost začala poměrně rapidně růst, firmy začaly propouštět své zaměstnance, popřípadě dokonce neprodlužovaly smlouvy z obav o další vývoj ekonomiky. První pokles od vypuknutí krize nastal v roce 2011, a to i přesto, že tempo růstu HDP klesalo. V dalších letech se míra nezaměstnanosti vyvíjela poměrně stabilně.

Dalším zkoumaným atributem ekonomické bezpečnosti byla konkurenceschopnost. Řešena byla zprvu tzv. cenová konkurenceschopnost, kde byl analyzován vývoj souhrnné produktivity práce, jednotkových pracovních nákladů a vývoj reálného efektivního kurzu. Jelikož se souhrnná produktivita práce i jednotkové pracovní náklady odvíjí od vývoje HDP a zaměstnanosti, tak průběh těchto ukazatelů se musí odvíjet od vývoje těchto dvou makroekonomických veličin. Například mezi roky 2001 a 2002 klesla souhrnná produktivita práce o 2,7 %, což bylo projevem růstu míry zaměstnanosti o 0,3 % a poklesu reálného HDP o 1,5 %. Při analýze třetí zkoumané veličiny cenové konkurenceschopnosti, tedy reálného efektivního kurzu, bylo zjištěno, že v letech 2000 až 2007 jsme byly cenově konkurenceschopní, neboli totožné komodity, které se prodávají v ČR a v některé zahraniční zemi, byly právě u nás levnější. V dalších letech se již reálný efektivní kurz dostal nad hranici 100 %, nicméně na konci sledovaného období, tedy v roce 2013, byl kurz na úrovni 97,8 %. Konkurenceschopnost ČR podle WEF se vyvíjela v žebříčku zkoumaných zemí na stále nižší pozici, konkrétně jsme se posunuli směrem dolů o celkem 14 příček, tedy z 32. pozice za rok 2000 na 46. pozici za rok 2013. Propad byl zapříčiněn např. vysokou korupčností nebo neefektivní státní správou a složitým daňovým systémem.

Vývoj posledního zkoumaného atributu ekonomické bezpečnosti, tedy obranné síly ČR, byl do značné míry ovlivněn zrušením základní vojenské služby. V důsledku toho se obranná síla naší republiky vyvíjela směrem ke snižování, a to jak výdajů souvisejících s obranou, tak i počtem osob v armádě a rovněž i kapitálových výdajů, které souvisí s nezbytnou modernizací. Z pohledu plánu (tedy Koncepce výstavby profesionální AČR) byla skutečná realita ve vývoji obranné síly dosti odlišná, což signalizuje, že profesionalizace armády byla zahájena nepřipraveně. Neustálé snižování výdajů na obranu vede prakticky ke snížení bezpečnosti, kdy ztrácíme schopnost dostát svým závazkům, které vyplývají z členství v mezinárodních organizacích. Na druhou stranu je nezbytné podotknout, že v poslední době vláda projednává novelu branného zákona a návrh zákona o vojácích v záloze. Tyto chystané kroky mají reagovat na změnu bezpečnostního prostředí, a to právě navyšováním nejen počtů vojenských profesionálů, ale také vojáků v záloze.